

ДОВІДНИК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань експертизи дисертаційних досліджень

*За редакцією
першого заступника голови ВАК України Р.В. Бойка*

Редакція
«Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України» Видавництво «Толока» Київ •
2008

УДК 001.817(094)

ББК72

Д58

Довідник офіційного опонента. Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань експертизи дисертаційних досліджень /Упорядник Ю.І.Цеков; за редакцією Р.В.Бойка - 2-е вид., випр. і допоен. -К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», видавництво «Толока», 2008. —64 с.

ІБВМ 966-7990-25-7

У виданні вміщені нормативні документи та інформаційні матеріали на допомогу науковцям, які беруть участь в атестаційному процесі як офіційні опоненти на захисті дисертації, автори відгуків на дисертаційні дослідження, члени спеціалізованих учених рад, а також усім, хто цікавиться питаннями атестації наукових кадрів вищої кваліфікації. Подані документи чинні на 4 квітня 2008 року.

ІЗВМ 966-7990-25-7

© Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2008

© Ю.І.Цеков, упорядкування, 2008

© Видавництво «Толока», макет, 2008

© П.Х.Ткаченко, художнє оформлення, 2008

ЗМІСТ

Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника.....	4
Положення про спеціалізовані вчені ради	14
Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій	29
Про доповнення файла notes.rtf в електронному варіанті атестаційної справи ...	46
Пам'ятка офіційному опонентіві	47
Відомості про офіційних опонентів на захисті дисертації на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук	49
Про практику часткового відшкодування витрат, пов'язаних із проведен- ням засідань спеціалізованих учених рад для захистів дисертацій	50
Про функціонування державної мови у науковій сфері	51
Про посилення вимог до здобувачів наукових ступенів	51
Про публікації результатів дисертаційних досліджень	51
Про відшкодування витрат на захисти дисертацій та оплату праці вчених секретарів спеціалізованих рад.....	52
Про публікації результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та їх апробацію ...	52
Про публікації основного змісту матеріалів дисертації	54
Про забезпечення єдності вимог до здобувачів	55
Про посилення експертизи дисертаційних досліджень	55
Про переатестацію громадян України, які мають наукові ступені, присуджені їм в інших країнах	56
Про затвердження Переліку спеціальностей, за якими можуть бути присуджені наукові ступені в галузі медичних наук та в галузі ветери- нарних наук здобувачам, які мають повну вищу біологічну освіту	56
Про забезпечення ефективності атестаційних висновків експертних рад	57
Про обмеження кількості дисертацій, що опонуються однією особою	58
Норми оплати праці офіційних опонентів	58
Перелік нових спеціальностей	59
Приклади оформлення бібліографічного опису.....	60

ПОРЯДОК ПРИСУДЖЕННЯ НАУКОВИХ СТУПЕНІВ І ПРИСВОЄННЯ ВЧЕНОГО ЗВАННЯ СТАРШОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИКА

Загальні питання

1. Згідно з цим Порядком здійснюється присудження наукових ступенів доктора і кандидата наук та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника.

2. Питання присудження наукових ступенів доктора і кандидата наук, а також присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника належать до компетенції ВАК.

3. Наукові ступені доктора і кандидата наук присуджуються, а вчене звання старшого наукового співробітника присвоюється особам, які мають повну вищу освіту, глибокі фахові знання і значні досягнення в певній галузі науки.

4. Документами, що засвідчують присудження наукового ступеня чи присвоєння вченого звання, є відповідно диплом і атестат державного зразка. Дипломи доктора і кандидата наук та атестат старшого наукового співробітника видає ВАК.

Дипломи доктора і кандидата наук та атестат старшого наукового співробітника, видані атестаційними органами СРСР і Російської Федерації за результатами захисту дисертацій або рішень вчених рад до 1 вересня 1992 р., в Україні визнаються дійсними.

5. Роз'яснення щодо застосування цього Порядку дає ВАК.

6. Особливості застосування цього Порядку під час розгляду дисертацій, що містять державну таємницю, визначаються спільним рішенням СБУ та ВАК.

Присудження наукових ступенів

7. Наукові ступені доктора і кандидата наук присуджують за результатами прилюдного захисту дисертацій спеціалізовані вчені ради.

ВАК проводить експертизу дисертаційних робіт, розгляд атестаційних справ здобувачів та видачу дипломів доктора і кандидата наук на підставі рішень спеціалізованих вчених рад та атестаційного висновку президії ВАК.

8. Участь учених у роботі, пов'язаній з атестацією наукових і науково-педагогічних кадрів, є складовою їх наукової та науково-педагогічної діяльності.

9. Спеціалізовані вчені ради утворюються за рішенням ВАК у вищих навчальних закладах III—IV рівня акредитації, науково-дослідних, науковотехнічних установах та інших організаціях, що проводять фундаментальні та прикладні наукові дослідження (далі — вищі навчальні заклади, наукові установи), за клопотанням центральних органів виконавчої влади, Національної академії наук, Академії медичних наук, Української академії аграрних наук, Академії педагогічних наук, Академії правових наук, Академії мистецтв.

Порядок утворення, функціонування і діяльності спеціалізованих вчених рад визначається положенням про ради, яке затверджує ВАК.

Спеціалізована вчена рада несе відповідальність за об'рунтованість прийнятих нею рішень і забезпечує високий рівень вимогливості під час проведення захисту дисертацій.

У разі порушення спеціалізованою вченою радою вимог нормативно-правових актів з питань присудження наукових ступенів доктора або кандидата наук ВАК може вжити відповідних заходів у межах своїх повноважень аж до скасування рішення ради.

Головою ради призначається провідний вчений, доктор наук, фахівець за профілем ради, штатний працівник вищого навчального закладу або наукової установи, в якій утворено раду.

Персональну відповідальність за дотримання спеціалізованими вченими радами вимог нормативно-правових актів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації, науковий рівень захищених у радах дисертацій несуть керівники (ректори, директори) вищих навчальних закладів або наукових установ, в яких утворено ради.

10. Забезпечення вищих навчальних закладів, наукових установ, в яких утворені спеціалізовані вчені ради, коштами для проведення розгляду і захисту дисертацій здійснюють відповідні центральні органи виконавчої влади, Національна академія наук, Академія медичних наук, Українська академія аграрних наук, Академія педагогічних наук, Академія правових наук, Академія мистецтв.

Вищі навчальні заклади, наукові установи створюють належні умови для роботи спеціалізованих вчених рад, оплачують витрати, пов'язані з їх функціонуванням, оформляють атестаційні справи і засвідчують їх своєю печаткою.

Кошти на оплату праці офіційних опонентів, їх відрядження, друкування автореферату може надати та організація, де працює чи до якої прикріплений здобувач. Норми оплати праці офіційних опонентів визначають ВАК і Мінпраці.

11. Дисертація на здобуття наукового ступеня є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої монографії. Підготовлена до захисту дисертація повинна містити висунуті здобувачем науково об'рунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризуватися єдністю змісту і свідчити про особистий внесок здобувача в науку.

Дисертація, що має прикладне значення, додатково до основного тексту повинна містити відомості та документи, що підтверджують практичне використання отриманих здобувачем результатів — впровадження у виробництво, достатню дослідно-виробничу перевірку, отримання нових кількісних і якісних показників, суттєві переваги запропонованих технологій, зразків продукції, матеріалів тощо, а дисертація, що має теоретичне значення, рекомендації щодо використання наукових висновків.

Теми дисертацій пов'язуються, як правило, з напрямками основних науково-дослідних робіт вищих навчальних закладів або наукових установ і затверджуються вченими (науково-технічними) радами для кожного здобувача окремо з одночасним призначенням наукового консультанта в разі підготовки докторської чи наукового керівника в разі підготовки кандидатської дисертації.

Мови у дисертації використовуються згідно із законодавством.

12. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук є кваліфікаційною науковою працею, обсяг основного тексту якої становить 11- 13, а для суспільних і гуманітарних наук -15-17 авторських аркушів, оформлених відповідно до державного стандарту.

Докторська дисертація:

повинна містити наукові положення та науково об'рунтовані результати у певній галузі науки, що розв'язують важливу наукову або науково-прикладну проблему і щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права;

може бути подана до захисту за однією або двома спеціальностями однієї галузі науки і повинна відповідати за кожною спеціальністю вимогам, зазначеним в абзаці третьому цього пункту.

У разі коли дисертація виконана за двома спеціальностями, а спеціалізована вчена рада, до якої подана дисертація, має право проводити захист дисертацій лише за однією з них, то за відсутності в Україні спеціалізованих вчених рад з правом проведення захисту дисертацій за такими двома спеціальностями з дозволу ВАК може проводитися разовий захист. Порядок формування складу спеціалізованої вченої ради для проведення разового захисту встановлює ВАК.

Наукові положення і результати, які виносилися на захист у кандидатській дисертації здобувача наукового ступеня доктора наук, не можуть повторно виноситися на захист у його докторській дисертації. Ці положення і результати можуть бути наведені лише в оглядовій частині докторської дисертації.

13. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук є кваліфікаційною науковою працею, обсяг основного тексту якої становить 4,5- 7, а для суспільних і гуманітарних наук - 6,5-9 авторських аркушів, оформлених відповідно до державного стандарту.

Кандидатська дисертація:

повинна містити нові науково об'рунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі науки;

подається до захисту лише за однією спеціальністю.

14. Основні наукові результати дисертації повинні відображати особистий внесок здобувача в їх досягнення та обов'язково бути опубліковані ним у формі наукових монографій, посібників (для дисертацій з педагогічних наук) чи статей у наукових (зокрема електронних) фахових виданнях України або інших держав. Перелік наукових фахових видань України затверджує ВАК.

До опублікованих праць, які додатково відображають наукові результати дисертації, належать дипломи на відкриття; патенти і авторські свідоцтва на винаходи, державні стандарти, промислові зразки, алгоритми та програми, що пройшли експертизу на новизну; рукописи праць, депонованих в установах державної системи науково-технічної інформації та анотованих у наукових журналах; брошури, препринти; технологічні частини проектів на будівництво, розширення, реконструкцію та технічне переоснащення підприємств; інформаційні карти на нові матеріали, що внесені до державного банку даних; друковані тези, доповіді та інші матеріали наукових конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, шкіл тощо.

Повноту викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях здобувача визначає спеціалізована вчена рада.

Мінімальну кількість та обсяг публікацій, які розкривають основний зміст дисертацій, визначає ВАК.

Апробація матеріалів дисертації на наукових конференціях, конгресах, симпозіумах, семінарах, школах тощо обов'язкова.

15. Докторська і кандидатська дисертації супроводжуються окремими авторефератами обсягом відповідно 1,3-1,9 і 0,7-0,9 авторського аркуша, які подаються державною мовою. Вимоги до оформлення автореферату встановлює ВАК.

Автореферат дисертації видається друкарським способом з обов'язковим зазначенням вихідних відомостей видання у кількості, визначеній спеціалізованою вченою радою, і надсилається членам спеціалізованої вченої ради та заінтересованим організаціям не пізніше ніж за місяць до захисту дисертації. Список адресатів визначає спеціалізована

вчена рада, яка прийняла до захисту дисертацію. Перелік установ та організацій, яким обов'язково надсилається автореферат, визначає ВАК.

16. Якщо у дисертації використано ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими опубліковані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт у дисертації та в авторефераті з обов'язковим зазначенням конкретного особистого внеску в такі праці або розробки.

У разі виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту.

Виявлення в дисертації, авторів якої вже видано диплом доктора чи кандидата наук, текстових запозичень без посилання на джерело є підставою для порушення клопотання про позбавлення його наукового ступеня.

17. Здобувач наукового ступеня кандидата наук допускається до захисту дисертації після складення кандидатських іспитів. Перелік кандидатських іспитів визначає МОН, яке разом з ВАК здійснює контроль за їх складенням.

Здобувач наукового ступеня кандидата наук, який не має повної вищої освіти в галузі науки, з якої підготовлено дисертацію, складає додаткові кандидатські іспити, перелік яких визначає спеціалізована вчена рада за програмами, затвердженими МОН. Про дату складення додаткових кандидатських іспитів необхідно повідомити ВАК не пізніше ніж за місяць.

Наукові ступені в галузі медичних та ветеринарних наук можуть бути присуджені здобувачам, які мають відповідно повну вищу медичну та ветеринарну освіту. За окремими науковими спеціальностями, перелік яких визначає ВАК, наукові ступені в галузі медичних та ветеринарних наук можуть бути присуджені здобувачам, які мають повну вищу біологічну освіту.

18. Організація, де виконувалася дисертація або до якої був прикріплений здобувач, проводить попередню експертизу дисертації та робить висновок про її наукову та практичну цінність. Висновок видається здобувачеві не пізніше ніж через два місяці після надходження для попередньої експертизи кандидатської та не пізніше ніж через три місяці — докторської дисертації. Керівник організації несе персональну відповідальність за якість, об'єктивність і своєчасність підготовки висновку.

У разі відмови організації підготувати об'рунтований висновок здобувач має право звернутися до ВАК для визначення подальшої процедури захисту дисертації.

19. Спеціалізована вчена рада:

приймає для попереднього розгляду дисертацію за наявності супровідних документів за переліком, який визначає ВАК. Процедура попереднього розгляду дисертації регулюється положенням про спеціалізовані вчені ради;

має право приймати до розгляду докторську дисертацію не раніше ніж через два місяці, а кандидатську - не раніше ніж через місяць з дня розсилання виготовлювачем обов'язкових примірників видань, в яких опубліковано праці здобувача, що відображають основні результати дисертації;

приймає до захисту докторську дисертацію не пізніше ніж через три місяці після подання здобувачем усіх документів, а кандидатську — не пізніше ніж через два місяці.

Забороняється усувати недоліки, виявлені у дисертації спеціалізованою вченою радою після прийняття її до захисту, та в авторефераті — після його розсилання.

20. Спеціалізована вчена рада призначає для захисту дисертації офіційних опонентів з числа компетентних учених із спеціальності, за якою подано дисертацію, таким чином, щоб забезпечити незалежність експертизи.

Для розгляду докторської дисертації призначаються три офіційних опоненти - доктори наук, причому тільки один з них може бути членом спеціалізованої вченої ради, де проводитиметься захист, чи співробітником вищого навчального закладу або наукової установи, в якій утворено спеціалізовану вчену раду.

Для розгляду кандидатської дисертації призначаються два офіційних опоненти, з яких один - доктор наук, а другий - доктор або кандидат наук, причому тільки один з них може бути членом спеціалізованої вченої ради, де проводитиметься захист, чи співробітником вищого навчального закладу або наукової установи, в якій утворено спеціалізовану вчену раду.

Офіційними опонентами не можуть бути голови, заступники голів і вчені секретарі спеціалізованих вчених рад, в яких проводитиметься захист, наукові керівники, співавтори опублікованих праць здобувача, а також ректори і проректори вищих навчальних закладів, керівники організацій та їх заступники, співробітники кафедр, лабораторій, секторів, відділів, де виконувалася дисертація, де працює здобувач або де проводилися науково-дослідні роботи, щодо яких здобувач є замовником або виконавцем (співвиконавцем).

Офіційні опоненти не можуть бути співробітниками однієї і тієї самої організації, а також членами президії та працівниками апарату ВАК. Члени експертних рад ВАК можуть бути призначені офіційними опонентами за виняткових обставин з дозволу ВАК.

21. Офіційний опонент на основі вивчення дисертації та праць, опублікованих за темою дисертації, подає до спеціалізованої вченої ради відгук, оформлений відповідно до вимог ВАК. У разі коли відгук не відповідає визначеним вимогам, спеціалізована вчена рада повертає його офіційному опоненту для доопрацювання або замінює офіційного опонента.

Копії письмових відгуків офіційних опонентів спеціалізована вчена рада видає здобувачеві не пізніше ніж за десять днів до захисту дисертації.

22. Про прийняття дисертації до захисту і призначення офіційних опонентів спеціалізована вчена рада надсилає до ВАК повідомлення за зразком, установленим ВАК.

Повідомлення про захист докторської і кандидатської дисертації публікується відповідно у Бюлетені Вищої атестаційної комісії України і в додатку до Бюлетеня - «Науковий світ».

23. Для ознайомлення наукової громадськості з доробком здобувача один примірник дисертації та два примірники автореферату не пізніше ніж за місяць до захисту передаються у бібліотеку того вищого навчального закладу або наукової установи, де спеціалізованою вченою радою прийнято дисертацію до захисту.

За бажанням здобувача спеціалізована вчена рада зобов'язана проводити захист дисертації за наявності негативних відгуків, проте, якщо два з них надійшли від офіційних опонентів, захист дисертації не проводиться, а рада приймає рішення про зняття її з розгляду.

24. Прилюдний захист дисертації проводиться на засіданні спеціалізованої вченої ради, яке вважається правоможним у разі, коли в його проведенні взяло участь не менше ніж дві третини складу, а також не менше ніж чотири доктори наук з кожної

спеціальності докторської і не менше ніж три доктори наук із спеціальності кандидатської дисертації.

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня вважається позитивним, якщо за нього проголосувало не менш як три чверті членів ради, які брали участь у засіданні.

25. Захист дисертації повинен мати характер наукової дискусії, в якій зобов'язані взяти участь усі присутні на засіданні члени спеціалізованої вченої ради - доктори наук з кожної спеціальності, за якою виконано дисертацію.

Офіційні опоненти зобов'язані бути присутні на засіданні ради під час захисту дисертації. Якщо з поважної причини відсутній один з офіційних опонентів, то захист дисертації може проводитися за наявності позитивного відгуку відсутнього опонента. У такому разі на засіданні ради оголошується відгук відсутнього офіційного опонента і заслуховується виступ офіційного опонента, призначеного додатково керівництвом ради не пізніше ніж за три дні до засідання. Захист дисертації не проводиться, якщо таке призначення відбулося пізніше встановленого строку.

Захист дисертації не може проводитися у разі відсутності двох офіційних опонентів або офіційного опонента, який подав негативний відгук про дисертацію.

Після закінчення захисту дисертації спеціалізована вчена рада проводить таємне голосування щодо присудження наукового ступеня. Протокол лічильної комісії затверджується відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів ради, які брали участь у засіданні.

Здобувач має право за письмовою заявою зняти дисертацію з розгляду на засіданні спеціалізованої вченої ради до початку таємного голосування та у подальшому подати її до захисту як нову працю, крім випадків, зазначених у пункті 16 цього Порядку.

Процедура засідання спеціалізованої вченої ради для проведення захисту дисертації визначається положенням про ради.

26. Спеціалізована вчена рада надсилає ВАК у місячний строк після захисту перший примірник дисертації з двома примірниками її облікової картки та атестаційну справу здобувача наукового ступеня, а електронний примірник - Українському інституту науково-технічної та економічної інформації.

Після прийняття президією ВАК рішення про видачу диплома доктора, кандидата наук перший примірник дисертації передається для зберігання до Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Атестаційна справа здобувача наукового ступеня оформляється згідно з вимогами, що встановлені ВАК, і зберігається у спеціалізованій вченій раді протягом десяти років.

27. У разі прийняття спеціалізованою вченою радою негативного рішення щодо присудження наукового ступеня документи за визначеним ВАК переліком повертаються здобувачеві.

Відгуки про дисертацію та автореферат, стенограма (розшифрована і засвідчена фонограма) засідання та протокол голосування залишаються у спеціалізованій вченій раді. У разі потреби зазначені матеріали можуть бути надіслані за місцем повторного захисту.

Про негативне рішення щодо захисту дисертації спеціалізована вчена рада повідомляє ВАК у місячний строк з дня його прийняття. Одночасно надсилаються до ВАК автореферат і стенограма (розшифрована та засвідчена фонограма) засідання ради.

Дисертація, за результатами захисту якої прийнято негативне рішення, може бути подана до повторного захисту після доопрацювання не раніше ніж через рік. Дозвіл ВАК

для повторного захисту не потрібний. У разі повторного захисту офіційні опоненти повинні бути повністю замінені.

28. Ректорам і проректорам вищих навчальних закладів, керівникам наукових установ та їх заступникам не дозволяється захищати дисертації у спеціалізованих вчених радах, утворених за місцем основної роботи зазначених осіб.

29. Контроль за науковим рівнем дисертацій, їх науковою та практичною цінністю, роботою спеціалізованих вчених рад, дотриманням єдиних вимог до здобувачів наукових ступенів, а також експертизу дисертацій здійснює ВАК за участю експертних рад.

Порядок роботи експертних рад визначається положенням про експертну раду, що затверджує ВАК.

Експертні ради відповідають за якість і об'єктивність підготовлених ними проектів атестаційних висновків щодо відповідності дисертацій вимогам цього Порядку, а рівня підготовки здобувачів — науковому ступеню доктора або кандидата наук.

У разі коли встановлено, що експертизу дисертації проведено неякісно, висновок спеціалізованої вченої ради недостатньо аргументований або порушено вимоги нормативно-правових актів з питань присудження наукового ступеня доктора і кандидата наук, ВАК готує проект атестаційного висновку щодо скасування рішення ради про присудження наукового ступеня, який подається на розгляд президії ВАК.

У разі потреби ВАК запрошує на засідання експертної ради здобувача, наукового керівника, керівника спеціалізованої вченої ради, де проводився захист дисертації, надсилає дисертацію та атестаційну справу здобувача для підготовки додаткового висновку (на колективне рецензування) у порядку, який встановлює ВАК, а також проводить повторну експертизу.

Скасування президією ВАК рішення спеціалізованої вченої ради щодо дисертаційної роботи тягне за собою вжиття відповідних заходів аж до зупинення діяльності ради на строк, що встановлюється ВАК.

Здобувач має право ознайомитися з атестаційним висновком тільки після його затвердження президією ВАК, копія якого видається ВАК у місячний строк на прохання здобувача.

30. Строк розгляду ВАК дисертації та атестаційної справи здобувача наукового ступеня доктора наук не повинен перевищувати шести місяців, а наукового ступеня кандидата наук - чотирьох місяців.

Будь-які пропозиції і заяви щодо додаткової оцінки дисертацій та атестаційних справ розглядаються ВАК до прийняття рішення президією ВАК.

За особливих обставин, які потребують більш тривалого строку для проведення експертизи дисертації, питання щодо його продовження вирішує в кожному конкретному випадку президія ВАК, про що інформується спеціалізована вчена рада.

Присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника

31. Вчене звання старшого наукового співробітника присвоюється докторам і кандидатам наук із стажем наукової роботи не менше трьох років, які працюють у вищих навчальних закладах III—IV рівня акредитації або наукових установах та організаціях до них прирівняних і зараховані після обрання за конкурсом чи в порядку атестації, зокрема за сумісництвом, на посади старшого наукового співробітника, провідного наукового співробітника, головного наукового співробітника, доцента, професора, заступника завідуючого (начальника) та завідуючого (начальника) науково-дослідного відділу (відділення, сектору, лабораторії), завідуючого кафедрою або призначені на посади

ректора, проректора з навчальної та наукової роботи, директора, заступника директора з наукової роботи, вченого секретаря, за умови успішної роботи на зазначених посадах не менше календарного року та опублікування за останні три роки у наукових фахових виданнях України або інших держав не менше п'яти наукових праць за відповідною спеціальністю, з них дві — без співавторів.

Вчене звання може бути присвоєно за спеціальністю, яка належить до іншої галузі науки, ніж галузь, у якій здобувачеві присуджено науковий ступінь кандидата наук, за умови, що опубліковані наукові праці містять отримані здобувачем нові науково обгрунтовані результати, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для відповідної галузі науки.

32 Вчене звання старшого наукового співробітника присвоює ВАК на підставі рішення вченої (науково-технічної) ради вищого навчального закладу або наукової установи, яке приймається таємним голосуванням.

Засідання вченої (науково-технічної) ради є правоможним, якщо в його роботі взяло участь не менш як дві третини її складу. Рішення ради вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менш як три чверті членів ради, які брали участь у засіданні.

33. Порядок оформлення атестаційної справи здобувана вченого звання старшого наукового співробітника встановлює ВАК.

Атестаційна справа здобувана вченого звання, що присвоюється особі, яка виконує роботу за закритою тематикою, комплектується нетаємними документами.

34. Строк розгляду ВАК атестаційної справи здобувана вченого звання старшого наукового співробітника не повинен перевищувати шести місяців.

Будь-які додаткові пропозиції щодо присвоєння вченого звання розглядаються до прийняття відповідного рішення президією ВАК.

За особливих обставин, які потребують більш тривалого строку розгляду атестаційної справи здобувана вченого звання старшого наукового співробітника, питання щодо його продовження вирішує президія ВАК, про що інформується здобувач.

Переатестація і нострифікація

35. Порівнянність (еквівалентність) кваліфікаційних документів державного зразка, які видають органи атестації інших держав, встановлюється у процесі переатестації, що проводиться за дорученням ВАК спеціалізованими вченими радами.

Переатестація наукових і науково-педагогічних працівників - громадян України проводиться ВАК за клопотанням організації, де працює здобувач, з поданням документів відповідно до переліку, який визначає ВАК.

36. Нострифікація (визнання) дипломів про наукові ступені, виданих громадянам України в інших державах, проводиться ВАК згідно з міжнародними угодами та конвенціями.

Власники дипломів про наукові ступені, виданих органами атестації інших держав, набувають прав, що передбачені для власників відповідних дипломів, виданих ВАК, лише після проходження переатестації і нострифікації за процедурою, що встановлює ВАК.

Оформлення і видача дипломів і атестатів

37. Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукових ступенів доктора або кандидата наук набирає чинності з дня прийняття президією ВАК рішення про видачу відповідного диплома.

Рішення вченої (науково-технічної) ради про присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника набирає чинності з дня прийняття ВАК відповідного рішення.

38. Особам, що втратили диплом чи атестат, видається дублікат з новим порядковим номером.

У разі зміни особою прізвища (імені) диплом (атестат) на новий не обмінюється.

39. Порядок оформлення і видачі дипломів та атестатів, а також їх дублікатів визначає ВАК.

Позбавлення наукових ступенів і вченого звання старшого наукового співробітника

40. Особи, яким присуджено наукові ступені або присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника, можуть бути позбавлені цих ступенів і звання ВАК на підставі клопотань, поданих спеціалізованими вченими радами, де проводився захист дисертацій, або вченими науково-технічними радами, що подавали клопотання про присвоєння вченого звання. У разі припинення діяльності ради питання про порушення клопотання щодо позбавлення наукового ступеня або вченого звання розглядається іншими радами за дорученням ВАК.

Засідання ради вважається правоможним, якщо у його роботі взяло участь не менш як дві третини її складу. Рішення ради про позбавлення наукового ступеня або вченого звання вважається прийнятим, якщо за нього у результаті таємного голосування проголосувало не менш як три чверті членів ради, що взяли участь у засіданні.

Розгляд питання про обґрунтованість присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання, стосовно яких рішення прийняті понад десять років тому, органами атестації не проводиться, за винятком виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело.

Порядок розгляду питань про позбавлення наукових ступенів і вченого звання та перелік необхідних для цього документів визначає ВАК.

Розгляд апеляцій

41. На рішення спеціалізованої вченої ради щодо присудження (позбавлення) наукових ступенів установи, організації, здобувачі та інші особи можуть подати протягом двох місяців з дня захисту дисертації апеляцію (оскарження рішення) до відповідної спеціалізованої вченої ради або до ВАК.

Висновок спеціалізованої вченої ради та інші матеріали щодо розгляду апеляції подаються протягом 10 робочих днів після засідання спеціалізованої вченої ради до ВАК.

42. На рішення ВАК, пов'язані з присудженням (позбавленням) наукового ступеня, здобувач може подати апеляцію до ВАК не пізніше ніж через два місяці з дня його прийняття.

У цьому разі президія ВАК утворює із залученням фахівців відповідної галузі науки апеляційну комісію, яка готує рекомендації для президії ВАК.

43. Рішення вченої (науково-технічної) ради щодо присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника може бути оскаржено у ВАК не пізніше ніж через два місяці з дня його прийняття.

Нове клопотання про присвоєння вченого звання може бути порушено не раніше ніж через один рік після прийняття рішення про відмову в його присвоєнні. Обов'язковою умовою подання повторного клопотання повинне бути опублікування нових наукових праць.

44. Постанова президії ВАК за результатами розгляду апеляції (оскарження) стосовно присудження (позбавлення) наукового ступеня або присвоєння вченого звання є остаточною.

45. Порядок розгляду апеляцій у спеціалізованих вчених радах та вчених (науково-технічних) радах визначає ВАК.

По закінченні строків, установлених у пунктах 41-43 цього Порядку, апеляції до розгляду ВАК не приймає.

Затверджено наказом Вищої атестаційної комісії України від 29.08.2000 №429, зі змінами та доповненнями, внесеними наказами ВАК України від 09.09.2004 №509, від 05.04.2005 № 162 від 11.05.2007 № 285

Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 14.12.2000 за № 918/5139, 16.09.2004 за № 1160/9759, за № 422/10702, 22.05.2007 за № 524/13791

ПОЛОЖЕННЯ ПРО СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ВЧЕНІ РАДИ

1. Загальні положення

1.1. Спеціалізовані вчені ради (далі - ради) - основна ланка в системі атестації наукових кадрів вищої кваліфікації - створюються та діють під керівництвом ВАК України (далі - ВАК) у відомих своїми науковими досягненнями науково-дослідних, науково-технічних установах, вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації та інших організаціях, що проводять фундаментальні та прикладні наукові дослідження, мають достатній рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення для підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації, за клопотанням центральних органів виконавчої влади, Національної академії наук, Академії медичних наук, Української академії аграрних наук, Академії педагогічних наук, Академії правових наук, Академії мистецтв - залежно від підпорядкування.

ВАК приймає до розгляду клопотання про створення спеціалізованих вчених рад з наданням права присудження наукових ступенів лише в одній галузі науки. Виняток становлять ті випадки, коли у клопотанні зазначені наукові спеціальності, за якими передбачено присудження наукових ступенів у кількох галузях науки.

У клопотанні зазначаються:

а) статус ради: рада для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук (далі - докторська рада) чи кандидата наук (далі - кандидатська рада);

б) профіль ради: перелік спеціальностей і галузей науки, з яких рада має право проводити захист дисертацій (не більше чотирьох спеціальностей).

У клопотанні повинні бути обгрунтовані потреба створення й доцільність функціонування ради в даній установі, а також належні умови для її роботи.

До клопотання додаються відомості про членів ради за встановленою формою (додаток 1) і проект наказу про створення ради за встановленою формою (додаток 2).

Створюючи раду, ВАК установлює її статус, профіль та термін дії.

1.2. Докторські ради можуть приймати до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

1.3. Зміну профілю ради та призначення голови ради здійснює ВАК на клопотання відповідних центральних органів виконавчої влади та академій наук.

Інші часткові зміни складу рад ВАК проводить на клопотання керівників організацій, у яких створено ради.

У клопотанні перелічуються усі передбачувані зміни та обґрунтування щодо їх необхідності. До клопотання додаються відомості (2 примірники) про фахівців, яких уводять до складу ради за встановленою формою, та проект наказу про створення ради за встановленою формою або про часткові зміни в складі ради за встановленою формою (додаток 3) у паперовому (1 примірник) та електронному носіях.

1.4. Рада з дозволу ВАК може проводити захист дисертації зі спеціальності, яка не входить до профілю ради, якщо в Україні немає відповідних рад (разовий захист).

Голова ради разом із клопотанням про дозвіл разового захисту надсилає до ВАК пропозиції щодо тимчасового введення до складу ради докторів наук -фахівців за спеціальністю дисертації та відомості про них за встановленою формою.

Для проведення разового захисту докторської (кандидатської) дисертації до складу ради додатково вводяться з правом голосу доктори наук з таким розрахунком, щоб загальна кількість присутніх на разовому захисті докторів наук з даної спеціальності була не меншою чотирьох осіб. Їхня присутність на засіданні ради обов'язкова.

У клопотанні про дозвіл разового захисту повинна бути обґрунтована доцільність розгляду дисертації саме в цій раді. До клопотання додається один примірник машинописного варіанта автореферату.

1.5. Якщо докторська дисертація виконана за двома спеціальностями, а рада має право на проведення захисту дисертації тільки за однією з них, то рада з дозволу ВАК може проводити разовий захист лише за умови відсутності в Україні ради з правом захисту за такими спеціальностями. У цьому разі дисертація за кожною спеціальністю повинна містити проведені автором дослідження, у яких отримано нові науково обґрунтовані результати в певній галузі науки, які в сукупності розв'язують важливу наукову або науково-прикладну проблеми і які раніше не захищалися.

Зазначені спеціальності повинні належати одній галузі науки. Голова ради разом із клопотанням про захист дисертації за двома спеціальностями надсилає один примірник машинописного варіанта автореферату дисертації.

Якщо лише одна зі спеціальностей дисертації відповідає профілю ради, то для проведення захисту до складу ради додатково вводяться з правом голосу доктори наук -фахівці з другої спеціальності, за якою подано дисертацію до захисту, з таким розрахунком, щоб кількість присутніх на захисті докторів наук з кожної спеціальності була не меншою за чотирьох осіб; їхня присутність на засіданні ради обов'язкова. До ВАК надсилаються пропозиції стосовно додаткового введення до складу ради докторів наук та відомості про них за встановленою формою.

Кандидатська дисертація може бути подана до захисту лише за однією спеціальністю.

1.6. Рада має право звертатися в організацію, де виконувалась робота, для отримання додаткових матеріалів, необхідних для повного, всебічного й об'єктивного розгляду дисертації та прийняття обґрунтованого рішення.

1.7. Робота ради має відкритий характер. Про її засідання інформується наукова громадськість. Будь-які обмеження щодо присутності зацікавлених осіб на захисті дисертації не допускаються.

Здобувач має право ознайомитися з усіма матеріалами ради щодо захисту його дисертації, а також одержати кваліфіковану допомогу від керівників ради з усіх питань, пов'язаних із захистом дисертації.

1.8. Рада не має права приймати рішення, що виходять за межі її компетенції, установлені цим Положенням.

1.9. Строк дії створеної ради не перевищує трьох років. Після закінчення повноважень ради ВАК, на підставі експертної оцінки ефективності її діяльності, вирішує питання про доцільність подальшого функціонування ради.

1.10. У разі порушення радою вимог нормативно-правових актів з питань присудження наукового ступеня доктора чи кандидата наук ВАК скасовує прийняте радою рішення і може вжити до неї заходи в межах своєї компетенції аж до припинення діяльності цієї ради.

2. Вимоги до персонального складу спеціалізованої вченої ради

2.1. Персональний склад спеціалізованої вченої ради формується з працівників наукових установ, вищих навчальних закладів 111-І V рівнів акредитації та інших організацій, що здійснюють наукові дослідження. Членами ради мають бути вчені, які активно проводять наукову роботу у відповідній галузі науки.

Член ради повинен мати науковий ступінь з однієї із спеціальностей, за якими раді надано право присудження наукових ступенів. Уведення до складу ради фахівців з інших спеціальностей має бути обгрунтованим.

Членам ради, у яких шифр спеціальності диплома про науковий ступінь відповідає одній із спеціальностей за профілем ради, президія ВАК, у разі потреби, може надати право представляти в даній раді другу спеціальність за умови наявності в них опублікованих за останні п'ять років наукових статей, монографій з даної спеціальності.

2.2. Рада повинна формуватися таким чином, щоб в її складі штатні працівники базової установи (у тому числі ті, що зараховані не менш як на 0,5 ставки), становили 2/3 від загальної кількості фахівців (з округленням до цілого числа в бік збільшення) з кожної спеціальності, за якою раді дозволено приймати дисертації до захисту.

У разі відсутності в країні наукової установи чи організації з достатньою кількістю штатних працівників - докторів наук з окремих спеціальностей президія ВАК може прийняти рішення про створення ради за іншими вимогами щодо штатних працівників базової установи.

2.3. Членами докторських рад можуть бути тільки доктори наук. Як виняток, ученим секретарем ради може бути кандидат наук.

2.4. Членами кандидатських рад можуть бути доктори та кандидати наук, при цьому докторів наук повинно бути не менше половини складу ради.

2.5. Склад докторської ради становить не менше шести докторів наук із кожної спеціальності за профілем ради, з них 2/3 - доктори наук із даної спеціальності, які активно ведуть наукову роботу і мають публікації у відповідній галузі науки, решта - фахівці, які мають наукові статті, монографії з даної спеціальності, опубліковані за останні п'ять років.

2.6. Склад кандидатської ради становить не менше п'яти фахівців з кожної спеціальності за профілем ради, серед них - не менше чотирьох докторів наук, з них 2/3 - доктори наук з даної спеціальності, які активно проводять наукову роботу і мають публікації у відповідній галузі науки, решта - фахівці, які мають наукові статті, монографії з даної спеціальності, опубліковані за останні п'ять років.

2.7. Для введення фахівця до складу ради потрібна його письмова згода. Фахівець може входити до складу не більш як двох рад.

2.8. Рада формується в складі 11-25 осіб з рівномірним представництвом фахівців з кожної спеціальності.

2.9. Головою ради та заступником голови ради призначаються провідні вчені, доктори наук (із спеціальностей, за якими раді надано право присудження наукових ступенів), які є штатними працівниками організації, де створена рада.

У разі потреби президія ВАК може призначити двох заступників голови ради.

Ученим секретарем ради призначається доктор або кандидат наук -фахівець за профілем ради, який є штатним працівником організації, де створена рада.

2.10. Члени ради, які пропустили протягом року більше половини їїзасідань, виводяться зі складу ради.

3. Попередній розгляд дисертацій у спеціалізованій ученій раді

3.1. Рада приймає дисертацію для попереднього розгляду при наявності документів за встановленим переліком і доручає комісії (не менше трьох осіб) з членів ради (фахівцям за профілем дисертації) подати висновок про науковий рівень дисертації, відповідність її профілю ради, про кількість і обсяг публікацій та про повноту опублікованих матеріалів дисертації, а також пропозиції щодо призначення офіційних опонентів і, на випадок разового захисту, щодо поповнення ради науковцями відповідного профілю та щодо розсилання автореферату дисертації.

У разі, якщо здобувач наукового ступеня обіймає посаду державного службовця, то до ради подається клопотання-характеристика керівника відповідного державного органу.

Розглядаючи докторську дисертацію, комісія ради визначає, якою мірою в ній використані матеріали й висновки кандидатської дисертації здобувана.

Наукові положення і результати, які виносилися на захист у кандидатській дисертації, не можуть повторно виноситися на захист здобувачем наукового ступеня доктора наук у його докторській дисертації. Ці положення і результати можуть бути наведені лише в оглядовій частині докторської дисертації. Докторську дисертацію не може захищати здобувач, який не має наукового ступеня кандидата наук.

Комісія може залучати до підготовки проекту висновку фахівців кафедр, лабораторій та інших структурних підрозділів даної організації чи інших наукових установ. Комісія визначає фахові семінари для апробації дисертації.

3.2. У разі позитивного рішення ради щодо прийняття дисертації до захисту вказана комісія пропонує проект висновку ради про дисертацію.

Рішення ради про прийняття дисертації до захисту вважається позитивним, якщо за нього в результаті відкритого голосування висловились проста більшість членів ради, що брали участь у засіданні.

У разі негативного рішення здобувачеві видається витяг з протоколу засідання ради з мотивуванням відмови в прийнятті дисертації до захисту й повертаються всі подані матеріали.

3.3. У разі негативного висновку комісії рада за бажанням здобувана повинна прийняти дисертацію до захисту, якщо вона відповідає профілю ради.

3.4. Попередній розгляд дисертацій у раді не повинен тривати понад два місяці для кандидатської й три місяці для докторської дисертації з дня подання документів.

Рада може прийняти до розгляду докторську дисертацію не раніше ніж через два місяці, а кандидатську - не раніше ніж через місяць з дня розсилання виготовлювачами обов'язкових примірників видань, в яких опубліковано праці здобувана, що відображають основні результати дисертації.

3.5. Рада приймає дисертації до захисту та призначає офіційних опонентів, затверджує додатковий список розсилання автореферату, дозволяє друкувати автореферат і, при потребі, порушує клопотання перед ВАК про додаткове введення у встановленому порядку до складу ради науковців відповідного профілю.

Одразу після прийняття дисертації до захисту рада надсилає до ВАК повідомлення встановленого зразка про захист дисертації.

Повідомлення про захист докторських і кандидатських дисертацій публікуються, відповідно, у заснованих ВАК «Бюлетені Вищої атестаційної комісії України» та додатку до «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України» - «Науковий світ».

Захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора чи кандидата наук проводиться не раніш як через місяць після опублікування такого повідомлення.

Якщо з об'єктивних причин засідання ради в призначений день не може відбутися, то рада має право призначити нову дату захисту дисертації, але не раніш як через місяць після опублікування повідомлення, проінформувавши про це ВАК, установи та фахівців, яким було розіслано автореферат.

Автореферат дисертації видається друкарським способом державною мовою України (з обов'язковим зазначенням вихідних відомостей) обсягом у межах 1,3-1,9 авторського аркуша для докторської дисертації та обсягом у межах 0,7-0,9 авторського аркуша для кандидатської дисертації.

Частина тиражу автореферату за рішенням ради може бути надрукована іншими мовами.

На останніх сторінках автореферату мають бути розміщені анотації українською, англійською та російською мовами, причому на вибір здобувана анотація англійською або російською мовою повинна бути розгорнутою обсягом до 2 сторінок машинописного тексту (до 5000 друкованих знаків) і містити інформацію про зміст та результати дисертаційної роботи, а дві інші обсягом до 0,5 сторінки машинописного тексту (до 1200 друкованих знаків) повинні бути ідентичні за змістом і містити стислу інформацію про дисертацію.

3.6. Офіційний опонент після вивчення дисертації та праць, опублікованих за темою дисертації, подає до ради відгук, у якому встановлюється актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях, а також робить висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника.

Копії письмових відгуків офіційних опонентів видаються здобувачеві не пізніш як за десять днів до захисту дисертації.

Офіційний опонент відповідає за об'єктивність і якість підготовленого ним відгуку. За порушення даних вимог ВАК приймає рішення не залучати до участі в атестації наукових кадрів вищої кваліфікації.

Рада має право повернути відгук офіційному опонентові для доопрацювання, якщо він не відповідає вказаним вимогам, або замінити офіційного опонента.

3.7. Прилюдний захист дисертації відбувається на засіданні спеціалізованої вченої ради, яке вважається правоможним, якщо в його проведенні взяло участь щонайменше дві третини її складу, а також за умови обов'язкової участі щонайменше чотирьох докторів наук зі спеціальності докторської дисертації і щонайменше трьох докторів наук зі спеціальності кандидатської дисертації.

За бажанням здобувана рада зобов'язана призначити захист дисертації і при негативних відгуках, але якщо наявні два негативні відгуки від офіційних опонентів, тоді захист дисертації не проводиться, а рада приймає рішення про зняття її з розгляду.

Про зняття дисертації з розгляду повідомляють ВАК. Одночасно надсилають до ВАК автореферат дисертації та копії відгуків офіційних опонентів.

Здобувачеві повертають документи за переліком, який визначає ВАК (за винятком одного примірника дисертації, який зберігається в раді протягом десяти років).

3.8. Автореферат із зазначенням адреси, дати й часу захисту розсилають не пізніше як за місяць до захисту за переліком обов'язкового розсилання, затвердженим наказом голови ВАК від 04.04.2000 № 177, зареєстрованим Міністерством юстиції України 13.06.2000 за № 351/4572, і за додатковим списком, затвердженим радою, який включає ради, наукові установи, вищі навчальні заклади за профілем дисертації та відомих фахівців у даній галузі науки.

Виправляти в дисертації недоліки, виявлені радою після того, як дисертацію було прийнято до захисту, та в авторефераті, після його розсилання, заборонено.

4. Засідання спеціалізованої вченої ради для захисту дисертації

4.1. Рада проводить не більш як 12 засідань у рік. У разі потреби засідання можуть проводитися сесіями. На одному засіданні може проводитися захист не більше двох дисертацій, з яких тільки одна може бути докторською дисертацією.

Засідання записується на фонограму. Розшифрована й засвідчена фонограма є стенограмою засідання ради. Фонограма зберігається в раді до остаточного рішення ВАК.

4.2. Засідання ради для захисту дисертації проводиться під керівництвом голови ради або, у разі його відсутності, - заступника голови ради.

Голова (заступник голови) ради не може бути головою на засіданні, якщо проводиться захист дисертації, щодо якої він є науковим керівником чи консультантом. У такому разі головою на дане засідання обирається член ради - штатний співробітник організації, у якій функціонує рада, і це обов'язково занотовується в стенограмі засідання ради.

Члени сімей та близькі родичі керівників ради та установи, у якій створена рада, свої дисертації подають на розгляд рад інших наукових установ.

4.3. Учений секретар ради не може виконувати свої обов'язки на засіданні ради, на якому розглядається дисертація здобувана, щодо якої він є науковим керівником чи консультантом.

У цьому разі, а також на час відсутності вченого секретаря виконання його обов'язків може бути покладено на одного з членів ради - штатного працівника наукової установи. Призначення оформлюється наказом керівника організації, у якій функціонує рада. У

наказі зазначається термін повноважень (до трьох місяців) виконуючого обов'язки вченого секретаря. Один примірник наказу надсилається до ВАК.

4.4. Засідання ради не проводиться, якщо одночасно відсутні голова й заступник голови.

Якщо один з офіційних опонентів відсутній з поважної причини, то захист дисертації може відбутися за умови його позитивного відгуку. У цьому разі оголошують відгук відсутнього опонента і заслуховують виступ додаткового офіційного опонента, затвердженого керівництвом спеціалізованої вченої ради не пізніше ніж за три дні до захисту дисертації. Захист дисертації не проводиться, якщо відсутні два офіційні опоненти; відсутній опонент, який подав негативний відгук на дисертацію; призначення додаткового офіційного опонента відбулося пізніше встановленого строку.

4.5. Засідання ради для захисту дисертації відбувається державною мовою за такою процедурою:

до відкриття засідання члени ради мають бути ознайомлені з проектом висновку щодо дисертації, підготовленого комісією ради;

головуючий за даними реєстраційної картки присутності за встановленою формою (додаток 4) інформує членів ради про обов'язкові передумови правоможності зібрання і за наявності кворуму відкриває засідання;

головуючий інформує членів ради про погоджену зі здобувачем мову захисту дисертації;

оголошуються порядок денний, назва дисертації, відомості про офіційних опонентів;

учений секретар доповідає про подані дисертантом документи та про їхню відповідність установленим вимогам;

здобувач викладає основні положення дисертації та відповідає на запитання, подані усно чи письмово;

виступає науковий керівник (консультант);

учений секретар оголошує висновок організації, де виконувалась дисертація або до якої був прикріплений дисертант, відгуки на дисертацію й автореферат;

здобувач відповідає на зауваження, які містяться у відгуках; виступають офіційні опоненти;

після виступу кожного опонента здобувачеві надають слово для відповіді;

після кожного виступу здобувача для відповіді на зауваження офіційних опонентів головуєчий пересвідчується, чи задоволений опонент цією відповіддю;

прилюдне обговорення дисертації, у якому мають право взяти участь усі присутні на засіданні; члени ради - доктори наук зі спеціальності, за якою підготовлена дисертація, повинні вході засідання обов'язково встановити рівень теоретичної підготовки здобувача, його особистий внесок у розв'язання наукової проблеми чи у вирішення конкретного наукового завдання, обізнаність здобувача з результатами наукових досліджень інших учених із зазначених у дисертації наукових проблем чи наукових завдань та їх порівнянність з результатами наукових досліджень здобувача;

прикінцеве слово здобувача;

вибори лічильної комісії для проведення таємного голосування; таємне голосування

членів ради щодо присудження здобувачеві наукового ступеня;

оголошення результатів таємного голосування: рішення вважається позитивним, якщо за нього проголосувало не менш як три чверті від кількості присутніх на засіданні членів ради;

затвердження протоколу лічильної комісії: протокол затверджується простою більшістю від числа присутніх членів ради. Підставою для незатвердження протоколу лічильної комісії може бути лише виявлене порушення процедури голосування. У разі незатвердження протоколу лічильної комісії рада проводить повторне голосування; обговорення проекту та прийняття висновку ради.

4.6. При позитивному рішенні щодо присудження наукового ступеня в проекті висновку повинні бути викладені найсуттєвіші наукові результати, які одержав здобувач особисто, оцінка їхньої достовірності та новизни, значення для теорії і практики та рекомендації щодо використання.

У висновку вказується, яким вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника відповідає дисертація.

Текст висновку приймається відкритим голосуванням простою більшістю від кількості присутніх членів ради.

При негативному рішенні щодо присудження наукового ступеня висновок не приймається.

На цьому захист дисертації вважається закінченим.

4.7. Здобувач має право зняти дисертацію з розгляду за письмовою заявою, поданою до початку таємного голосування. У такому разі здобувачеві повертаються документи, які він подав до ради, за винятком заяви, одного примірника дисертації та автореферату.

Якщо рада встановила, що здобувач використав ідеї, текстові запозичення, наукові результати та матеріали інших авторів без посилання на джерело, то рада знімає дисертацію з розгляду без права її повторного захисту. У цьому разі заява про зняття дисертації з розгляду не приймається, а до ВАК надсилається рішення ради разом з авторефератом і стенограмою засідання.

Атестаційні справи та дисертації, які розглядаються у ВАК, не можуть бути зняті з розгляду здобувачем чи відкликані радою, у якій відбувся захист дисертації.

4.8. Рада в місячний термін після захисту надсилає до ВАК перший примірник докторської (кандидатської) дисертації з двома примірниками облікової картки дисертації за встановленою формою (додаток 5) та атестаційну справу здобувана. Персональну відповідальність за виконання цієї норми несе вчений секретар ради.

Електронний примірник захищеної докторської (кандидатської) дисертації надсилається до Українського інституту науково-технічної та економічної інформації (01171, м. Київ, вул. В. Антоновича, 180).

Після ухвалення президією ВАК позитивного атестаційного висновку та рішення про видачу здобувачеві диплома доктора (кандидата) наук примірник його дисертації передають на зберігання до Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3).

Атестаційні справи здобувачів наукового ступеня зберігаються в раді протягом десяти років.

Атестаційні справи здобувачів повинні бути оформлені державною мовою згідно з вимогами, які встановлює ВАК.

Атестаційні справи, які оформлені з порушенням установлених вимог, ВАК до розгляду не приймає.

4.9. Про негативне рішення ради повідомляють ВАК у місячний термін з дня захисту. Одночасно надсилають до ВАК автореферат і стенограму (розшифровану та засвідчену фонограму) засідання ради.

Дисертація, за результатами захисту якої рада прийняла негативне рішення, може бути подана до повторного захисту в переробленому вигляді не раніш як через рік з дня такого рішення.

До повторного захисту може бути також подана дисертація, за результатами захисту якої президія ВАК скасувала рішення ради про присудження автору наукового ступеня. У цьому випадку дисертація в переробленому вигляді подається до іншої ради не раніш як через рік з дня прийняття рішення президією ВАК.

При повторному захисті склад опонентів повинен бути повністю змінений. Дозволу ВАК для повторного захисту не потрібно.

4.10. Якщо висновок ради недостатньо аргументований, то ВАК може повернути його до ради для доопрацювання. У цьому разі участь здобувача в засіданні ради не обов'язкова.

4.11. По закінченні календарного року рада у двотижневий термін подає до ВАК звіт про роботу спеціалізованої вченої ради за встановленою формою (додаток 6).

Рада подає щорічні звіти про свою роботу до вченої ради вищого навчального закладу, наукової установи чи організації, де створена спеціалізована вчена рада, для заслуховування на першому засіданні вченої ради у новому календарному році.

5. Таємне голосування та робота лічильної комісії

5.1. Лічильна комісія (не менше трьох осіб) обирається відкритим голосуванням простою більшістю від кількості присутніх на засіданні членів ради.

5.2. Після завершального слова здобувача лічильна комісія видає членам ради під розписку заготовлені бюлетені для таємного голосування за встановленою формою (додаток 7).

Члени ради, які запізнилися на початок захисту дисертації або залишили засідання до його закінчення, у визначенні кворуму і в таємному голосуванні участі не беруть. Персональну відповідальність за це несе голова ради.

Здобувач, який захищає дисертацію в раді, членом якої він є, участі в голосуванні не бере і в списку членів ради на даному засіданні не враховується.

Член ради висловлює свою думку щодо дисертації, викреслюючи в графі бюлетеня «Результати голосування» одне з двох запропонованих визначень: «згоден» чи «не згоден» і опускає бюлетень в опечатану урну.

5.3. Члени лічильної комісії відкривають урну, підраховують бюлетені й складають за наслідками голосування протокол засідання лічильної комісії за встановленою формою (додаток 8).

Нероздані бюлетені залишаються в лічильній комісії з відповідною поміткою, зробленою до початку таємного голосування, і це зазначається в протоколі. Бюлетені, що не дають змоги виявити думку члена ради, який взяв участь у голосуванні, вважаються недійсними, і це також зазначається в протоколі лічильної комісії.

Після оформлення протоколу про результати голосування лічильна комісія опечатує всі бюлетені й додає їх до свого протоколу.

6. Проведення засідання спеціалізованої вченої ради

для розгляду дисертації, яку ВАК надіслав на додаткову експертизу (колективне рецензування)

6.1. Дисертацію, яку надіслано на додаткову експертизу (колективне рецензування), разом з атестаційною справою рада повинна розглянути протягом двох місяців з дня її одержання. Рада з числа своїх членів створює комісію, доручає їй ознайомитися з дисертацією та матеріалами атестаційної справи й подати проект висновку щодо дисертації, а також дати оцінку критичним зауваженням, висловленим на попередніх етапах експертизи.

Дисертація розглядається в присутності здобувача. У разі неявки здобувача на засідання без поважної причини спеціалізована вчена рада розглядає дисертацію без нього. У засіданні також можуть брати участь опоненти та інші особи, яких, у разі потреби, запрошує рада. Присутність членів ради (із зазначенням їхньої спеціальності) обов'язково слід занотувати в протоколі засідання.

6.2. Відкриваючи засідання ради, голова ради за даними реєстраційної картки присутності за встановленою формою сповіщає членів ради про правоможність засідання та інформує їх про перебіг розгляду дисертації, поданої на додаткову експертизу.

6.3. Потім слово надається вченому секретареві, який коротко доповідає про основний зміст документів атестаційної справи здобувача.

Після виступу вченого секретаря дисертант викладає суть і основні положення дисертації. Дисертантові можна ставити запитання усно й письмово, на які він має дати відповіді.

6.4. Обговоривши дисертацію та висновок спеціальної комісії щодо неї, рада бюлетенями за встановленою формою проводить таємне голосування. Рішення ради вважається позитивним, якщо за нього проголосувало не менш як три чверті членів ради, що взяли участь у засіданні. Протокол лічильної комісії затверджується відкритим голосуванням простою більшістю голосів присутніх членів ради.

6.5. Після затвердження протоколу лічильної комісії рада відкритим голосуванням простою більшістю голосів присутніх членів ради приймає текст додаткової експертизи (колективного рецензування).

На цьому засідання ради вважається закінченим.

6.6. Підписані головою і вченим секретарем ради стенограма (розшифрована фонограма) і текст додаткової експертизи (колективного рецензування), у якому наводяться результати таємного голосування, разом з дисертацією та атестаційною справою в трижневий термін надсилаються до ВАК.

7. Проведення засідання спеціалізованої вченої ради для переатестації фахівців

7.1. Переатестація наукових і науково-педагогічних працівників - громадян України, які мають наукові ступені, присуджені їм в інших країнах, провадиться ВАК на клопотання організації, де працює здобувач, з поданням до ВАК документів відповідно до переліку, що визначає ВАК.

Переатестацію провадять ради за дорученням ВАК.

7.2. Дисертація вченого, надіслана на переатестацію до ради, разом з атестаційною справою повинна бути розглянута протягом двох місяців. Якщо спеціальність, за якою захищена дисертація, не узгоджується зі спеціальностями, з яких раді надано право

приймати дисертації до захисту, то надсилання дисертації для переатестації є одночасно наданням права на проведення разового захисту дисертації за іншою спеціальністю.

7.3. Рада з числа своїх членів створює комісію, доручає їй ознайомитися з дисертацією та матеріалами атестаційної справи і подати висновок. На засідання ради запрошується здобувач, який має право перед засіданням ради ознайомитися з попередніми висновками комісії і дати додаткові пояснення щодо матеріалів дисертації та атестаційної справи. У разі неявки здобувача на засідання без поважної причини спеціалізована вчена рада розглядає дисертацію без нього.

У засіданні можуть брати участь інші особи, яких за потреби запрошує рада. Присутність членів ради (із зазначенням їхньої спеціальності) обов'язково слід занотувати в протоколі засідання.

7.4. Відкриваючи засідання ради, голова на підставі реєстраційної картки присутності за встановленою формою сповіщає членів ради про правоможність засідання та інформує членів ради про хід розгляду дисертації, отриманої для переатестації.

7.5. Учений секретар доповідає основний зміст документів атестаційної справи. Далі оголошується висновок комісії.

Потім здобувач повинен викласти суть і основні положення дисертації. Здобувачеві можна ставити запитання усно й письмово.

Після цього мають право виступати всі присутні на засіданні ради. Наприкінці дискусії здобувачеві надається завершальне слово.

7.6. Якщо при переатестації фахівця, який одержав в іншій країні диплом доктора наук, не маючи наукового ступеня кандидата наук, рада встановить, що дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук не відповідає вимогам пункту 12, а відповідає вимогам пункту 13 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2007 № 423, то рада переатестовує здобувача на науковий ступінь кандидата наук.

7.7. Після закінчення дискусії рада проводить таємне голосування бюлетенями за встановленою формою. Рішення ради вважається позитивним, якщо за нього проголосували не менш як три чверті членів ради, що взяли участь у засіданні. Протокол лічильної комісії затверджується відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів ради.

Після затвердження протоколу лічильної комісії рада відкритим голосуванням простою більшістю присутніх членів ради приймає рішення щодо переатестації.

7.8. Підписані головою і вченим секретарем ради стенограма та рішення щодо переатестації (видачі диплома встановленого зразка) разом з дисертацією та атестаційною справою в трижневий строк надсилаються до ВАК.

7.9. Здобувач має право за письмовою заявою зняти дисертацію з розгляду у процесі переатестації до початку таємного голосування у спеціалізованій вченій раді, крім випадків виявлення у дисертації текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело. У такому випадку здобувач переатестації не підлягає.

8. Засідання (спеціалізованої) вченої ради для розгляду питань про позбавлення наукових ступенів та вченого звання старшого наукового співробітника

8.1. Питання про позбавлення наукового ступеня чи вченого звання старшого наукового співробітника можна порушувати лише у випадку, коли до (спеціалізованої) вченої ради надійшли матеріали, які дають для цього підставу. Голова ради доручає комісії з членів ради перевірити такі матеріали щодо обґрунтованості справи. У разі потреби рада запитує у відповідних установ та організацій додаткові матеріали.

За наслідками перевірки комісія складає висновок, який подається на розгляд ради.

8.2. Рада повинна протягом місяця розглянути матеріали, які підготувала комісія.

8.3. Засідання ради проводиться, як правило, у присутності особи, про позбавлення наукового ступеня якої порушується питання. Її слід повідомити про це не пізніше як за 10 днів до засідання.

Аналогічно повинно проводитися й засідання вченої ради, на якому розглядається питання про позбавлення вченого звання.

Якщо вказана особа відмовляється з'явитися на засідання ради без поважних причин або якщо викликати її неможливо, то рада приймає рішення про проведення засідання без неї.

Якщо вказана особа завчасно повідомить, що не може взяти участі в засіданні з поважної причини, то засідання ради переноситься.

8.4. Відкриваючи засідання ради, голова інформує членів ради про правоможність засідання й оголошує розгляд питання. З доповіддю від комісії виступає член ради, який входив до її складу. Потім слово надається особі, про позбавлення наукового ступеня чи вченого звання якої порушено питання, після чого мають право виступати всі присутні на засіданні ради.

8.5. Після обговорення рада проводить таємне голосування про позбавлення наукового ступеня чи вченого звання. Голосування проводиться бюлетенями за встановленою формою. Рішення ради про позбавлення наукового ступеня чи вченого звання вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менш як три чверті від кількості членів ради, які взяли участь у засіданні.

Після затвердження протоколу лічильної комісії рада, спираючись на результати таємного голосування, відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів ради, які взяли участь у засіданні, приймає текст рішення з чітко сформульованим висновком про наявність чи відсутність підстав для порушення перед ВАК клопотання щодо позбавлення наукового ступеня чи вченого звання.

8.6. Результати таємного голосування і рішення ради оголошується особі, щодо якої ставилося питання про позбавлення наукового ступеня чи вченого звання.

8.7. Якщо рада прийняла рішення клопотати перед ВАК про позбавлення особи наукового ступеня чи вченого звання, то до ВАК у триденний термін надсилають підписані головою і вченим секретарем протокол засідання ради і рішення, у якому наводяться результати таємного голосування. Указані матеріали надсилають до ВАК і в тому випадку, коли ВАК дав доручення раді розглянути питання про позбавлення наукового ступеня чи вченого звання.

9. Проведення засідання спеціалізованої вченої ради для розгляду апеляції

9.1. При надходженні до ради від установи, організації, здобувана або інших осіб апеляції на її рішення голова ради доручає комісії з членів ради вивчити її аргументованість та підготувати необхідні пропозиції щодо подальшого розгляду апеляції. Якщо спеціалізована вчена рада має проводити засідання, тоді комісія повинна

підготувати проект висновку. Якщо апеляцію установи, організації або фізичної особи подано на позитивне рішення ради, то голова ради в тижневий строк повідомляє про це ВАК.

Розгляд апеляції в раді не повинен тривати понад місяць, причому в разі потреби проводиться позапланове засідання.

9.2. На засідання ради запрошуються автор (автори) апеляції, здобувач та інші особи, які, на думку ради, мають безпосередній стосунок до суті порушених в апеляції питань. Усіх їх слід повідомити про це не пізніше як за 10 днів до засідання.

У разі неявки автора апеляції з поважної причини засідання переноситься. Якщо автор апеляції не з'явився на засідання ради без поважної причини, то засідання проводиться без нього.

Присутність членів ради (із зазначенням їхньої спеціальності) обов'язково занотовується у протоколі засідання.

9.3. Відкриття засідання ради починається повідомленням голови про правоможність засідання.

Потім голова ради оголошує розгляд апеляції і надає слово вченому секретареві для її зачитування. Після цього один з членів комісії доповідає про результати роботи комісії і пропонує проект висновку. Далі мають право виступати всі присутні.

9.4. Після закінчення дискусії рада затверджує рішення шляхом таємного голосування. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менш як три чверті присутніх на засіданні членів ради. Висновок приймається відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів ради, які взяли участь у засіданні.

Підписані головою і вченим секретарем ради стенограма і текст висновку щодо розгляду апеляції, у якому наводяться результати голосування, разом з текстом апеляції протягом 10 робочих днів надсилаються до ВАК.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ДИСЕРТАЦІЙ ТА АВТОРЕФЕРАТІВ ДИСЕРТАЦІЙ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Згідно з «Порядком присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора наук необхідно оформлювати відповідно до державного стандарту України. Таким стандартом є ДСТУ 3008-95 "Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення".

З огляду на високі вимоги нормативних документів необхідно неухильно дотримуватися порядку подання окремих видів текстового матеріалу, таблиць, формул та ілюстрацій, а також правил оформлення автореферату.

1.2. Назва дисертації повинна бути, по можливості, короткою, відповідати обраній спеціальності та суті вирішеної наукової проблеми (задачі), вказувати на мету дисертаційного дослідження і його завершеність. Іноді для більшої конкретизації до назви слід додати невеликий (4—6 слів) підзаголовок.

У назві не бажано використовувати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру. Треба уникати назв, що починаються зі слів «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...», «До питання...» тощо, в яких не відбито достатньою мірою суть проблеми.

1.3. При написанні дисертації здобувач повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали або окремі результати.

Використовуючи в дисертації ідеї або розробки, що належать також і співавторам, разом з якими були написані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт у дисертації.

У разі використання запозиченого матеріалу без посилання на автора та джерело дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту.

1.4. У дисертації необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

1.5. Дисертацію на здобуття наукового ступеня подають у вигляді спеціально підготовленого рукопису в твердому переплетенні.

2. СТРУКТУРА ДИСЕРТАЦІЇ

2.1. Дисертація повинна містити:

титульний аркуш; зміст;

перелік умовних позначень (при необхідності); вступ;

основну частину; висновки;

додатки (при необхідності); список використаних джерел.

3. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ

3.1. Титульний аркуш дисертації (форма 5)

Титульний аркуш дисертації містить найменування наукової організації або вищого навчального закладу, де виконана дисертація;

прізвище, ім'я, по батькові автора; індекс УДК; назву дисертації;

шифр і найменування спеціальності; науковий ступінь, на який претендує здобувач; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника і (або) консультанта; місто і рік.

На титульному аркуші дисертації обов'язково зазначається «На правах рукопису» та гриф обмеження розповсюдження відомостей (за необхідності).

3.2. Зміст

Зміст подають на початку дисертації. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури.

3.3. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідності)

Якщо в дисертації вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то їх перелік може бути поданий в дисертації у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа — їх детальне розшифрування.

Якщо в дисертації спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

3.4. Вступ

Розкриває сутність і стан наукової проблеми (задачі) та її значущість, підстави і вихідні дані для розроблення теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Далі подають загальну характеристику дисертації в рекомендованій нижче послідовності.

Актуальність теми

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми (наукової задачі) обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва, особливо на користь України.

Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Досить кількома реченнями висловити головне — сутність проблеми або наукового завдання. **Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами**

Коротко викладають зв'язок обраного напряму досліджень із планами організації, де виконана робота, а також із галузевими та (або) державними планами та програмами.

Обов'язково зазначають номери державної реєстрації науково-дослідних робіт, базових для підготовки та подання дисертаційної роботи, а також роль автора у виконанні цих науково-дослідних робіт.

Мета і завдання дослідження

Формулюють мету роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Не слід формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Об'єкт дослідження — це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага дисертанта, оскільки предмет дослідження визначає тему дисертаційної праці, яка визначається на титульному аркуші як її назва.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи тим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Наукова новизна одержаних результатів

Подають короткий виклад нових наукових положень (рішень), запропонованих здобувачем особисто. Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (вперше одержано, удосконалено, дістало подальший розвиток).

Кожне наукове положення чітко формулюють, відокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни. Сформульоване наукове положення повинно читатися і сприйматися легко й однозначно (без нагромадження дрібних і таких, що затемнюють його сутність, деталей та уточнень). У жодному випадку не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що в дисертації зроблено те й те, а сутності і новизни із написаного виявити неможливо. Подання наукових положень у вигляді анотацій є найбільш поширеною помилкою здобувачів при викладенні загальної характеристики роботи.

До цього пункту не можна включати опис нових прикладних (практичних) результатів, отриманих у вигляді способів, пристроїв, методик, схем, алгоритмів і под.

Слід завжди розмежовувати одержані наукові положення і нові прикладні результати, що впливають з теоретичного доробку дисертанта.

Усі наукові положення з урахуванням досягнутого ними рівня новизни є теоретичною основою (фундаментом) вирішеної в дисертації наукової задачі або наукової проблеми. Насамперед за це здобувачеві присуджується науковий ступінь.

Практичне значення одержаних результатів

У дисертації, що має теоретичне значення, треба подати відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, а в дисертації, що має прикладне значення, - відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендації як їх використати. Відзначаючи практичну цінність здобутих результатів, необхідно подати інформацію про ступінь їх готовності до використання або масштабів використання.

Необхідно дати короткі відомості щодо впровадження результатів досліджень із зазначенням назв організацій, в яких здійснена реалізація, форм реалізації та реквізитів відповідних документів.

Особистий внесок здобувача

У випадку використання в дисертації ідей або розробок, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт у дисертації та в авторефераті з обов'язковим зазначенням конкретного особистого внеску в ці праці або розробки.

Апробація результатів дисертації

Вказується, на яких наукових з'їздах, конференціях, симпозіумах, нарадах оприлюднено результати досліджень, викладені у дисертації. **Публікації**

Вказують, у скількох монографіях, статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, авторських свідоцтвах опубліковані результати дисертації.

3.5. Основна частина

Основна частина дисертації складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формулюють висновки із стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

У розділах основної частини подають:

огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень;

виклад загальної методики й основних методів досліджень;

експериментальну частину і методику досліджень;

відомості про проведені теоретичні і (або) експериментальні дослідження;

аналіз і узагальнення результатів досліджень.

В огляді літератури здобувач окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, здобувач повинен назвати ті питання, що залишились невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній галузі. Загальний обсяг огляду літератури не повинен перевищувати 20 % обсягу основної частини дисертації.

У другому розділі, як правило, обґрунтовують вибір напряму досліджень, наводять методи вирішення задач і їх порівняльні оцінки, розробляють загальну методику проведення дисертаційних досліджень. В теоретичних роботах розкривають методи розрахунків, гіпотези, що розглядають, в експериментальних- принципи дії і характеристики розробленої апаратури, оцінки похибок вимірювань.

У наступних розділах з вичерпною повнотою викладають результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розроблення проблеми. Здобувач повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених задач, оцінку достовірності одержаних результатів (характеристик, параметрів), їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтування потреби додаткових досліджень, негативні результати, які обумовлюють необхідність припинення подальших досліджень.

Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

3.6. Висновки

Викладають найважливіші наукові та практичні результати, одержані в дисертації, які повинні містити формулювання розв'язаної наукової проблеми (задачі), її значення для науки і практики. Далі формулюють висновки та рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів. У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання. Далі у висновках розкривають методи вирішення поставленої в дисертації наукової проблеми (задачі), їх практичний аналіз, порівняння з відомими розв'язаннями.

У висновках необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

3.7. Додатки

До додатків за необхідності доцільно включати допоміжний матеріал:

- проміжні математичні доведення, формули та розрахунки;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
 - протоколи й акти випробувань, впровадження, розрахунки економічного ефекту;
 - інструкції та методики, опис алгоритмів і програм вирішення задач на ЕОМ, розроблених у дисертаційній роботі;
- допоміжні ілюстрації.

3.8. Список використаних джерел

Список використаних джерел слід розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертацій), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів із бібліотечної та видавничої справи. Зокрема потрібну інформацію можна одержати із таких міждержавних і державних стандартів: ГОСТ 7.1—84 «СИБИД. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления», ДСТУ 3582—97 «Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила», ГОСТ 7.12—93 «СИБИД. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и

правила», ГОСТ 7.11. — 78 «СИБИД. Сокращение слов и словосочетаний на иностранных европейских языках в библиографическом описании»,

4. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

4.1. Загальні вимоги

Дисертацію друкують машинописним способом або за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297 мм) через два міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм. Можна також використати папір форматів у межах від 203 x 288 до 210 x 297 мм і подати таблиці та ілюстрації на аркушах формату А3.

Усі примірники дисертації повинні бути ідентичними. В разі використання здобувачем копіювальної техніки ідентичність усіх примірників дисертації повинна бути засвідчена спеціалізованою вченою радою.

Обсяг основного тексту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук має становити 11—13 авторських аркушів (для суспільних і гуманітарних наук 15—17 авторських аркушів). Обсяг основного тексту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук повинен становити 4,5— 7 авторських аркушів (для суспільних і гуманітарних наук — 6,5 — 9 авторських аркушів). Зазначений вище обсяг дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора чи кандидата наук розрахований на використання при їх оформленні звичайних (не портативних) друкарських машин при друкуванні через 2 інтервали на папері формату А4 або комп'ютерів із використанням шрифтів текстового редактора Word розміру 14 з полуторним міжрядковим інтервалом.

Текст дисертації необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве — не менше 20 мм, праве — не менше 10 мм, верхнє — не менше 20 мм, нижнє — не менше 20 мм.

Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка друкарської машини — чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту дисертації повинна бути однаковою.

Вписувати в текст дисертації окремі іншомовні слова, формули, умовні знаки можна чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися під час написання дисертації, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту малюнка) машинописним способом. Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Роздруковані на ЕОМ програмні документи повинні відповідати формату А4 (мають бути розрізаними), їх включають до загальної нумерації сторінок дисертації і розміщують, як правило, в додатках.

Текст основної частини дисертації поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин дисертації «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» друкують великими літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими

літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці у підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3—4 інтервалам.

Кожну структурну частину дисертації треба починати з нової сторінки.

До загального обсягу дисертації, визначеного Порядком, не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів дисертації підлягають суцільній нумерації.

4.2. Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків (малюнків), таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою дисертації є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок дисертації. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини дисертації, як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Звертаємо увагу на те, що всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини дисертації, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їх заголовки, тобто не можна друкувати: «1. ВСТУП» або «Розділ 6. ВИСНОВКИ». Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в дисертації безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках дисертації, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри яких більші формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» («Мал.») і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад:

Рис.1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в дисертації подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо в розділі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл.1.2».

Формули в дисертації (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші кілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки: 2....

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

4.3. Ілюстрації

Ілюструють дисертації, виходячи із певного загального задуму, за ретельно продуманим тематичним планом, що допомагає уникнути ілюстрацій випадкових, пов'язаних із другорядними деталями тексту і запобігти невиправданим пропускам ілюстрацій до найважливіших тем. Кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст — ілюстрації.

Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією зазвичай має чотири основних елементи:

найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис.» («Мал.»);

порядковий номер ілюстрації, який вказується без знаку номера арабськими цифрами;

тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога стислою характеристикою зображеного;

експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом. Треба зазначити, що експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його. Приклад:

Рис. 1.24. Схема розміщення елементів касети:

1— розмотувач плівки;

2— сталеві ролики;

3— привідний валик;

4— опорні стояки.

Основними видами ілюстративного матеріалу в дисертаціях є: креслення, технічний рисунок, схема, фотографія, діаграма і графік.

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках «(рис. 3.1)» або зворот типу: «...як це видно з рис. 3.1», або «... як це показано на рис. 3.1».

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення (електрографічне копіювання, мікрофільмування). Ілюстрації виконують чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору на білому непрозорому папері.

У дисертації слід застосовувати лише штрихові ілюстрації й оригінали фотознімків.

Фотознімки розміром, меншим за формат А4, наклеюють на стандартні аркуші білого паперу формату А4.

4.4. Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиць.

Приклад побудови таблиці

Назва таблиці

Головка

Таблиця (номер)

Заголовки граф

Підзаголовки
граф

Рядки

Боковик
(заголовки
рядків)

Графи
(колонки)

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву наводять жирним шрифтом.

За логікою побудови таблиці її логічний суб'єкт, або підмет (позначення тих предметів, які в ній характеризуються), розміщують у боковику, головці чи в них обох, а не у прографці; логічний предикат або присудок таблиці (тобто дані, якими характеризується підмет), — у прографці, а не в головці чи боковику. Кожен заголовок над графою стосується всіх даних цієї графи, кожен заголовок рядка в боковику — всіх даних цього рядка.

Заголовок кожної графи в головці таблиці має бути по можливості коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка в заголовках граф, одиниці виміру зазначати у тематичному заголовку, виносити до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються.

Боковик, як і головка, потребує лаконічності. Повторювані слова тут також виносять в об'єднувальні рубрики; загальні для всіх заголовків боковика слова розміщують у заголовку над ним.

У прографці повторювані елементи, які мають відношення до всієї таблиці, виносять у тематичний заголовок або в заголовок графи; однорідні числові дані розміщують так, щоб їх класи збігалися; неоднорідні — посередині графи; лапки використовують тільки замість однакових слів, які стоять одне під одним.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки — з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків повинна бути не меншою 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті, так, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку дисертації або з поворотом за стрілкою годинника. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. При перенесенні таблиці на наступну сторінку назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи

таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому — боковик.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінювати лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «Те саме», а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, математичних і хімічних символів, які повторюються, не можна. Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

4.5. Формули

При використанні формул необхідно дотримуватися певних правил.

Найбільші, а також довгі і громіздкі формули, котрі мають у складі знаки суми, добутку, диференціювання, інтегрування, розміщують на окремих рядках. Це стосується також і всіх нумерованих формул. Для економії місця кілька коротких однотипних формул, відокремлених від тексту, можна подати в одному рядку, а не одну під одною. Невеликі і нескладні формули, що не мають самостійного значення, вписують усередині рядків тексту.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Значення кожного символа і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Рівняння і формули треба виділяти з тексту вільними рядками. Вище і нижче кожної формули потрібно залишити не менше одного вільного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (x).

Нумерувати слід лише ті формули, на які є посилання в наступному тексті. Інші нумерувати не рекомендується.

Порядкові номери позначають арабськими цифрами в круглих дужках біля правого поля сторінки без крапок від формули до її номера. Номер, який не вміщується у рядку з формулою, переносять у наступний нижче формули. Номер формули при її перенесенні вміщують на рівні останнього рядка. Якщо формулу взято в рамку, то номер такої формули записують зовні рамки з правого боку навпроти основного рядка формули. Номер формули-дроби подають на рівні основної горизонтальної риски формули.

Номер групи формул, розміщених на окремих рядках і об'єднаних фігурною дужкою (парантезом), ставиться справа від вістря парантеза, яке знаходиться в середині групи формул і спрямовано в сторону номера.

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації.

Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації: а) у тексті перед формулою є узагальнююче слово; б) цього вимагає побудова тексту, що передує формулі.

Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна під одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за формулою до її номера.

Розділові знаки між формулами при парантезі ставлять всередині парантеза. Після таких громіздких математичних виразів, як визначники і матриці, можна розділові знаки не ставити.

4.6. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела

При написанні дисертації здобувач повинен посилатися на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в дисертації, або на ідеях і висновках яких розроблюються проблеми, задачі, питання, вивченню яких присвячена дисертація. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал не включений до останнього видання.

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел із великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул із джерела, на яке є посилання в дисертації.

Посилання в тексті дисертації на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1—7]...».

Якщо в тексті дисертації необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела можна наводити посилання у виносках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад:

цитата в тексті: «... незважаючи на пріоритетне значення мовних каналів зв'язку між діловими партнерами, ні в якому разі не можна ігнорувати найбільші канали передачі інформації /6/ 1)».

Відповідний опис у переліку посилань:

6. *Дороніна М.С.* Культура спілкування ділових людей: Навч. посіб. — К.: КМ Academia, 1998.— 192 с.

Відповідне подання виноски:

/6/1) розд. 1. Ділове спілкування, с. 29.

Рекомендується в основному тексті або у заключних абзацах розділів давати посилання на особисті наукові праці здобувана (принаймні ті, перелік яких наведено в авторефераті).

Посилання на ілюстрації дисертації вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад, «(рис. 1.2)».

Посилання на формули дисертації вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад, «... у формулі (2.1)»..

На всі таблиці дисертації повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця», в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2»..

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись»., наприклад: «див. табл. 1.3»..

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити *цитати*. Науковий етикет потребує точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не

виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий» ;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора дисертаційної праці до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

е) коли автор дисертаційної праці, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора дисертації, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. — М.Х.), (підкреслено мною. — М.Х.), (розбивка моя. — М.Х.).

4.7. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел — елемент бібліографічного апарата, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують із каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т.ін. (при цьому враховують відповідність бібліографічного опису вимогам чинного міжнародного стандарту ГОСТ 7.1-84, за винятком вимог Изм. № 4 (ІПС №2 2001)). Завдяки цьому можна уникнути повторних перевірок, вставок пропущених відомостей.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертацій), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог міжнародних і державного стандартів з обов'язковим наведенням назв праць. Зокрема, потрібну інформацію щодо згаданих вимог можна одержати з таких стандартів: ГОСТ 7.1—84 «СИБИД. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления» , ДСТУ 3582— 97 «Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила» , ГОСТ 7.12—93 «СИБИД. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила» .

4.8. Додатки

Додатки оформлюють як продовження дисертації на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги), розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті дисертації.

Якщо додатки оформлюють на наступних сторінках дисертації, кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток » і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, додаток А, додаток Б і т.д. Один додаток позначається як додаток А.

При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші під назвою дисертації друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 — другий розділ додатка А; В.3.1 — перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2—другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А. 1) — перша формула додатка А.

5. АВТОРЕФЕРАТ ДИСЕРТАЦІЇ

5.1. Загальні вимоги до автореферату

Написання автореферату — заключний етап виконання дисертаційної роботи перед поданням її до захисту. Призначення автореферату — широке ознайомлення наукових працівників з методикою дослідження, фактичними результатами й основними висновками дисертації. Автореферат друкують державною мовою. Публікація автореферату дає змогу одержати до дня захисту відгуки від спеціалістів даної галузі.

Автореферат має досить ґрунтовно розкривати зміст дисертації, в ньому не повинно бути надмірних подробиць, а також інформації, якої немає в дисертації.

5.2. Структура автореферату

Структурно автореферат складається із загальної характеристики роботи, основного змісту, висновків, списку опублікованих автором праць за темою дисертації й анотацій українською, російською та англійською мовами.

Загальна характеристика роботи, що подається в авторефераті, має відповідати наведеним у вступі до дисертації її кваліфікаційним ознакам. Недоцільно використовувати рубрики, не рекомендовані у вимогах до змісту цих ознак. Заголовки рубрик не треба виділяти в окремі рядки, достатньо вирізнити їх жирним шрифтом або курсивом і розмістити в підбір із текстом. Крім того, вказують структуру дисертації, наявність вступу, певної кількості розділів, додатків, повний обсяг дисертації в сторінках, а також обсяг, що займають ілюстрації, таблиці, додатки (із зазначенням їх кількості), список використаних літературних джерел (із зазначенням кількості найменувань).

В основному змісті стисло викладається сутність дисертації за розділами, він має дати повне і переконливе уявлення про виконану роботу.

Якщо вступна частина автореферату дає змогу скласти лише загальне враження про дисертацію, то основна, яка і є власне реферативною, дає більш повне уявлення про її зміст і побудову. У цій частині автореферату важливо показати, як були отримані результати, продемонструвати хід дослідження, викласти сутність використаних методів, навести дані щодо їх точності та трудомісткості, описати умови й основні етапи

експериментів. Нюанси висвітлення змісту дисертації можуть розрізнятися залежно від наукової галузі, теми та інших факторів. Проте у всіх випадках до автореферату доцільно вводити насамперед висновки та кінцеві результати.

Висновки складає стисла інформація про підсумки виконаної роботи, яка повинна відповідати загальним висновкам дисертації. Вони починаються з формулювання наукової задачі або проблеми, за вирішення якої дисертант претендує на присудження наукового ступеня.

Сформульоване наукове завдання або проблема вельми тісно пов'язується з назвою дисертації, метою роботи й основними науковими положеннями, що захищаються в дисертації. Це ніби наукова «формула», згусток отриманої наукової новизни. Зазвичай формулювання починається так: «У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі (або наукової проблеми), що виявляється в... ». Далі треба вказати, якою саме є наукова задача або проблема, як вона вирішена і для чого в кінцевому розумінні (прикладному плані) вона призначена.

Після формулювання вирішеної наукової задачі чи проблеми у висновках викладають головні наукові та практичні результати роботи. Вони тісно пов'язані з науковими і прикладними положеннями, викладеними в загальній характеристиці роботи.

Кожен науковий і прикладний висновок роботи треба формулювати чітко, конкретно (однозначно). Формулювання віддзеркалює суть і новизну зробленого. Але тут не можна доходити до рівня анотації. Наукові висновки подають звичайно ширше, ніж формулювання наукових положень, які захищають.

Прикладні (практичні) висновки повинні містити принцип або основу використання того чи того результату.

Суть автореферату полягає у точній відповідності змістові дисертації, а його зміст дає повне уявлення про наукову цінність і практичну значущість дисертації.

Список опублікованих праць здобувана за темою дисертації подають відповідно до вимог міждержавного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць і прізвищ співавторів. Опубліковані праці, котрі розкривають основні положення дисертації, включають до списку в такому порядку: монографії, брошури, статті у наукових фахових виданнях, авторські свідоцтва, патенти, препринти, статті, депоновані й анотовані у наукових журналах, тези доповідей тощо.

5.3. Анотації

На останніх сторінках автореферату розміщують анотації українською, російською та англійською мовами. На вибір здобувана анотація англійською чи російською мовою повинна бути розгорнутою інформацією, обсягом 2 сторінки машинописного тексту (до п'яти тисяч друкованих знаків), про зміст і результати дисертаційної роботи, а дві інші — обсягом до 0,5 сторінки машинописного тексту (до 1200 друкованих знаків) — ідентичного змісту інформація про основні ідеї та висновки дисертації.

Анотації складаються за формою, яка має такий зміст:

прізвище та ініціали здобувана; назва дисертації;
вид дисертації (рукопис, монографія) і науковий ступінь; спеціальність (шифр і назва);
установа, де відбудеться захист; місто, рік;
основні ідеї, результати та висновки дисертації.

Викладення матеріалу в анотації повинно бути стислим і точним. Належить використовувати синтаксичні конструкції, притаманні мові ділових документів, уникати

складних граматичних зворотів. Необхідно використовувати стандартизовану термінологію, уникати маловідомих термінів і символів.

Після кожної анотації наводять ключові слова відповідною мовою. Ключовим словом називається слово або стійке словосполучення із тексту анотації, яке з точки зору інформаційного пошуку несе смислове навантаження. Сукупність ключових слів повинна відображувати поза контекстом основний зміст наукової праці. Загальна кількість ключових слів повинна бути не меншою трьох і не більшою десяти. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують у рядок, через кому.

5.4. Оформлення автореферату

Примірники автореферату, які здобувач подає до спеціалізованої вченої ради разом з іншими документами та дисертацією, друкують за тими самими правилами, встановленими цим додатком для друкування дисертацій, із урахуванням певних особливостей.

За обсягом автореферат (без обкладинки й анотацій) не може бути меншим 1,3 авторських аркуша, а також перевищувати 1,9 авторського аркуша для докторської і, відповідно, не менш ніж 0,7 авторського аркуша та не перевищувати 0,9 авторських аркуша для кандидатської дисертації при друкуванні через 1,5 інтервала на друкарській машині або з одинарним інтервалом із використанням текстового редактора Word із розміщенням від 40 до 44 рядків на сторінці.

На лицьовій стороні обкладинки автореферату подаються: назва організації, спеціалізована вчена рада якої прийняла дисертацію до захисту; індекс УДК; прізвище, ім'я, по батькові здобувача; назва дисертації; шифр і найменування спеціальності за переліком спеціальностей наукових працівників; підзаголовок «Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) (галузь науки)»; місто, рік. (Форма б).

На зворотньому боці обкладинки автореферату вказується організація, в якій виконане дисертаційне дослідження; науковий ступінь, вчене звання, прізвище й ініціали наукового керівника і (або) консультанта, його місце роботи та посада; наукові ступені, вчені звання, місця роботи та посади, прізвища й ініціали офіційних опонентів; дата, час проведення захисту, шифр спеціалізованої вченої ради та адреса організації, при якій її створено; бібліотека, в якій можна ознайомитися з дисертацією; дата розсилання автореферату; підпис вченого секретаря спеціалізованої вченої ради (форма 7). Серед учених звань наукового керівника й опонентів не рекомендується згадувати їх членство в громадських (не державних) академіях наук.

Автореферат не має титульного аркуша.

Номери сторінок проставляються в центрі верхнього поля сторінки. Нумерація починається з цифри 1 на першій сторінці, де міститься загальна характеристика роботи.

Структурні частини автореферату не нумерують, їх назви друкують великими літерами симетрично тексту.

5.5. Видання автореферату

Автореферат дисертації виготовляють друкарським способом і видають у вигляді брошури тиражем 100 примірників.

Формат видання 145 x 215 мм (формат паперу і частка аркуша 60x90/16) з друкуванням тексту на обох боках аркуша.

На авторефераті повинні бути вказані випускні дані друкарні або іншої установи, де друкувався автореферат, згідно з міждержавним стандартом. Відповідальність за

наявність випускних даних та за обов'язкове розсилання авторефератів несе спеціалізована вчена рада.

ПРО ДОПОВНЕННЯ ФАЙЛА notes.rtf В ЕЛЕКТРОННОМУ ВАРІАНТІ МАТЕРІАЛІВ АТЕСТАЦІЙНОЇ СПРАВИ

«Висновком про видачу диплома кандидата наук»

(додаток до наказу ВАК України від 5 липня 2001 р. № 430) ВАК України повідомляє спеціалізовані вчені ради про необхідність розширення інформації, що міститься у файлі notes.rtf електронного варіанта матеріалів атестаційної справи, а саме: після наведення всіх зауважень треба подати висновок про видачу диплома кандидата наук згідно з формою:

Висновок

про видачу диплома кандидата (назва галузі) наук Прізвище та ініціали, посада (інженер, аспірант тощо), (установа місця роботи, відомство місця роботи), (дата захисту) захистив у спецраді (шифр спецради) (установа, при якій функціонує спецрада) дисертацію на тему: «(назва дисертації)», спеціальність (шифр і назва спеціальності).

Аспірантуру закінчив у _____ р. (для тих, хто в аспірантурі не навчався, писати «В аспірантурі не навчався»). Науковий керівник:

(науковий ступінь і вчене звання наукового керівника), (прізвище, ім'я, по батькові), (посада наукового керівника), (місце роботи наукового керівника).

Офіційні опоненти:

(науковий ступінь і вчене звання першого опонента), (прізвище, ім'я, по батькові), (посада першого опонента), (місце роботи першого опонента);

(науковий ступінь і вчене звання другого опонента), (прізвище, ім'я, по батькові), (посада другого опонента), (місце роботи другого опонента)

подали позитивні відгуки.

За темою дисертації опубліковано робіт - _____, серед них монографій - _____, статей - _____, з них у журналах - _____ та збірниках - _____, авторських свідоцтв (патентів)

- _____, тез доповідей - _____.

Результати голосування в спецраді: за - _____, проти - _____, недійсних бюлетенів - _____.

Примітка. У разі, коли опонент подає негативний відгук, потрібно це вказати після зазначення опонента.

Наприклад:

Висновок

про видачу диплома кандидата географічних наук Бондаренко О.І., старший лаборант, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, 25.06.2001 захистив у спецраді К 35.051.05 Львівського національного університету ім. Івана Франка дисертацію на тему «Екологічний стан агроландшафтів Півдня України та шляхи його оптимізації», спеціальність 11.00.02 - економічна та соціальна географія.

Аспірантуру закінчив у 2000 р.

Науковий керівник:

д.геогр.н., професор Сергієнко О.І., професор кафедри економічної та соціальної географії, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна офіційні опоненти:

д.геогр.н., професор Андрієвський М.Д., професор кафедри економічної та соціальної географії, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,

д.геогр.н., професор Самченко В.П., завідувач кафедри економічної географії, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича
подали позитивні відгуки.

За темою дисертації опубліковано робіт - 11, серед них монографій - 0, статей - 6, з них у журналах - 3 та збірниках - 3, авторських свідоцтв (патентів) -1, тез доповідей - 4.
Результати голосування: за - 13, проти - 0, недійсних бюлетенів - 0.

ПАМ'ЯТКА ОФІЦІЙНОМУ ОПОНЕНТОВІ

Спеціалізовані вчені ради призначають для участі в прилюдному захисті дисертації офіційних опонентів із числа компетентних учених у даній галузі науки, здатних здійснити вичерпну й об'єктивну експертизу дослідження на ґрунті високої принциповості та вимогливості. Виконання доручення спеціалізованої вченої ради — обов'язок кожного вченого.

Відгук офіційного опонента на дисертацію, його виступ на засіданні спеціалізованої вченої ради є необхідним елементом творчих дебатів на захисті дисертації, гарантом точного й повного виконання встановлених вимог до дисертації. Від ретельності експертизи, аргументованості й повноти висновків опонента великою мірою залежить оцінка дисертації спеціалізованою вченою радою, об'єктивність рішення щодо присудження наукового ступеня. Критичний підхід до дисертаційного дослідження — головний критерій високого професіоналізму наукового опонента й доконечна умова конструктивної дискусії під час захисту.

Офіційний опонент на підставі вивчення дисертації та праць здобувана, опублікованих за темою дисертації, висвітлює в поданому до спеціалізованої вченої ради відгуку такі обов'язкові питання, як актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизну, повноту їх викладу в опублікованих працях. У відгуку подаються зауваження щодо змісту дисертації та висновок щодо її відповідності встановленим вимогам.

Визначаючи актуальність теми, доцільно вказати на її зв'язок із державними чи галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки й техніки, визначеними Верховною Радою України тощо.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності й новизни повинна бути об'єктивною та відбивати як позитивні, так і негативні сторони праці, зокрема опонент має наголосити на ключових проблемах, звернути увагу на висновки й твердження, що викликають сумніви й можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації. Опонент оцінює висновки здобувана щодо значущості його праці для науки и практики та вказує можливі конкретні шляхи використання результатів дослідження. У відгуку опонент також повинен оцінити зміст дисертації, її завершеність у цілому й викласти зауваження щодо її оформлення.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях повинна висвітлюватись опонентом із урахуванням встановлених вимог. Крім того, опонент повинен у своєму відгуку підкреслити ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Якщо опонент встановив брак новизни або недостатню обґрунтованість висновків дисертації, її низьку наукову й практичну цінність, виявив помилки або порушення

вимог щодо оформлення дисертації (запозичення чужих праць без посилань, невідповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подана до захисту, і т. ін.), у відгуку мають бути вказані конкретні причини, через які здобувачеві не може бути присуджено науковий ступінь.

Якщо думка опонента щодо наукової якості докторської дисертації позитивна, він повинен достатньо повно й аргументовано сформулювати, які конкретно отримані нові науково обгрунтовані результати в певній галузі науки, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему; або які отримані нові науково обгрунтовані розробки в певній галузі науки, що забезпечують розв'язання значної прикладної проблеми; або які отримані нові науково обгрунтовані теоретичні і (чи) експериментальні результати, що в сукупності є значним досягненням для розвитку конкретного напрямку певної галузі науки.

Опоненту слід пам'ятати, що результати наукових досліджень, за якими здобувач захистив кандидатську дисертацію, не можуть виноситися на захист докторської дисертації.

У позитивному висновку щодо кандидатської дисертації опонент повинен вказати, що вона є завершеною працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу суттєвого значення для певної галузі науки; або в якій отримані нові науково обгрунтовані теоретичні і (чи) експериментальні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку конкретного напрямку певної галузі науки.

Офіційний опонент відповідає за об'єктивність і високу якість підготовленого ним відгуку. За порушення даних вимог ВАК України позбавляє офіційного опонента права подальшої участі в атестації наукових кадрів.

У відгуку не можна ухилятися від аргументованої оцінки наукового рівня дисертації по суті, тому короткий формальний висновок про те, що дисертація відповідає встановленим вимогам, є неприйнятним. Відгук не повинен мати невизначений характер, як це буває, коли використовують формулювання подібні до «значний науковий інтерес», «суттєвий внесок», «крок до вирішення проблеми» і т. ін.

Можливі випадки, коли за наявності в дисертації таких рис, як актуальність теми, певні новизна й практична значущість, опонент не вважає її науковий рівень таким, що відповідає встановленим критеріям, тобто не рекомендує присуджувати здобувачеві відповідний науковий ступінь. У цьому разі у відгуку необхідно відзначити ті результати дисертації, які незалежно від рішення щодо присудження наукового ступеня доцільно використати в науці та практиці.

Офіційний опонент має право вимагати необхідні додаткові матеріали від здобувача чи керівника установи, де виконувалась дисертація або де працює здобувач, а також від наукового керівника (консультанта).

Якщо оцінка дисертації позитивна, відгук опонента подається до спеціалізованої вченої ради у двох примірниках, якщо негативна — у трьох примірниках.

Відгуки повинні бути особисто підписані опонентом і засвідчені печаткою установи, де працює опонент.

Термін подання відгуку до спеціалізованої вченої ради — один місяць з дня одержання опонентом дисертації та автореферату.

Копії письмових відгуків офіційних опонентів видають здобувачеві не пізніше як за десять днів до захисту дисертації.

Під час виступу на захисті дисертації опонент викладає повністю зміст свого відгуку.

Спеціалізована вчена рада повинна повернути офіційному опоненту відгук для доопрацювання, якщо він не відповідає вказаним вимогам, або замінити офіційного опонента.

Форма 24

ВІДОМОСТІ

про офіційних опонентів на захисті дисертації на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) _____ наук

(галузь)

(прізвище, ім'я, по батькові в родовому відмінку) за спеціальністю

(шифр, назва спеціальності)

№ п / п	ПІБ	Рік народження	Місце основної роботи (установа, її відомча підпорядкованість, посада)	Науковий ступінь, шифр, назва спеціальності, за якою захищена дисертація, рік присудження	Вчене звання, (за спеціальністю, кафедрою), рік присвоєння	Монографії, статті (2-3 назви) за спеціальністю (профілем) дисертації здобувана
1	2	3	4	5	6	7

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради (підпис) (прізвище, ініціали)

Печатка Дата

ПРО ПРАКТИКУ ЧАСТКОВОГО ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПРОВЕДЕННЯМ ЗАСІДАНЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ УЧЕНИХ РАД ДЛЯ ЗАХИСТІВ ДИСЕРТАЦІЙ (З постанови президії Вищої атестаційної комісії України від 16 жовтня 1997 р. № 1-03/8)

Практика функціонування системи атестації наукових кадрів вищої кваліфікації в Україні свідчить про те, що останнім часом почастишали випадки безпідставного стягнення платні із здобувачів за проведення захистів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. При цьому розміри платні нерідко встановлюються керівниками установ на власний розсуд без будь-якого урахування інтересів як здобувачів та організацій, де вони працюють чи до якої прикріплені, так і спеціалізованих учених рад.

З огляду на викладене вище президія ВАК України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Звернути увагу керівників навчальних, наукових, науково-дослідних закладів та інших організацій, в яких функціонують спеціалізовані вчені ради, а також керівників зазначених рад на те, що:

згідно з п.9 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань" організації, в яких діють спеціалізовані вчені ради, забезпечуються всім необхідним для розгляду і захисту дисертацій тими відомствами, за клопотанням яких створено ці ради;

згідно з п.10 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань" організації, в яких створено спеціалізовані вчені ради, оплачують витрати, пов'язані з функціонуванням спеціалізованих учених рад.

2.Зобов'язати керівників спеціалізованих учених рад суворо дотримуватися вимог п.10 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань", згідно з яким організація, де працює чи до якої прикріплений здобувач, може надавати установі, в якій функціонує спеціалізована вчена рада, кошти виключно на:

оплату праці офіційних опонентів; оплату відряджень офіційних опонентів; оплату друкування авторефератів.

3.Просити Міністерство освіти України дати роз'яснення керівникам навчальних закладів, в яких функціонують спеціалізовані вчені ради, щодо застосування п.1.13 постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 1997 р. № 38 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами» з урахуванням вимог п. 2 цієї постанови.

4.Встановити, що факт порушення керівниками навчальних, наукових, науково-дослідних закладів та інших організацій, в яких функціонують спеціалізовані вчені ради, або керівниками спеціалізованих учених рад вимог цієї постанови є підставою для негайного припинення повноважень відповідної спеціалізованої ради.

ПРО ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У НАУКОВІЙ СФЕРІ (З постанови Головної ради ВАК України від 12 березня 1998 р.)

Головна рада Вищої атестаційної комісії України відзначає низький рівень функціонування державної мови у науковій сфері, недосконалість сучасної української наукової термінології, незначну кількість захищених дисертацій, написаних українською мовою.

З метою сприяння процесу активного функціонування державної мови у науковій сфері, активізації процесу становлення української наукової термінології в усіх галузях науки, зважаючи на недостатні темпи зростання числа захищених дисертацій, написаних державною мовою, Головна рада Вищої атестаційної комісії України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1.Звернути увагу спеціалізованих учених рад на недостатній рівень виконання вимог Конституції України та інших законодавчих актів про використання української мови в науковій сфері.

2.Рекомендувати керівникам вищих навчальних закладів та наукових установ організувати та систематично проводити роботу зі здобувачами наукових ступенів з метою забезпечення вільного володіння ними українською науковою фаховою термінологією та підготовки рукописів дисертаційних досліджень державною мовою.

3.Вважати професійним обов'язком здобувачів наукового ступеня— громадян України досконале володіння українською фаховою науковою термінологією і сприяння її широкому впровадженню в практику наукової та педагогічної роботи.

ПРО ПОСИЛЕННЯ вимог ДО ЗДОБУВАЧІВ НАУКОВИХ СТУПЕНІВ (З постанови президії ВАК України від 26 березня 1998р. №5-02/3)

Президія ВАК України **ПОСТАНОВЛЯЄ:**

9. Встановити, що ВАК України обов'язково надсилає на додатковий висновок (колективну рецензію) докторську дисертацію та атестаційну справу здобувана в тому випадку, коли період між захистом його кандидатської та докторської дисертації не перевищує п'яти років.

ПРО ПУБЛІКАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (З наказу голови ВАК України від 10 грудня 1998 року № 650)

1. Звернути увагу голів спеціалізованих учених рад, що будь-які друковані праці (тези, доповіді, матеріали тощо) будь-яких конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, шкіл тощо є свідченням апробації дисертаційної роботи і належать до опублікованих праць, які додатково відображають наукові результати дисертації.

ВАК України роз'яснює..

ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ЗАХИСТИ ДИСЕРТАЦІЙ ТА ОПЛАТУ ПРАЦІ ВЧЕНИХ СЕКРЕТАРІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ РАД

До Вищої атестаційної комісії України останнім часом звертаються керівники науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів, де створені і функціонують спеціалізовані вчені ради, з проханням роз'яснити ставлення ВАК до відшкодування витрат на захисти дисертацій, а також до оплати праці вчених секретарів спецрад.

ВАК України нагадує, що згідно з п.10 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань" «організації, в яких створено спеціалізовані вчені ради, оплачують витрати, пов'язані з функціонуванням спеціалізованих учених рад... Керівники цих організацій зобов'язані створювати належні умови для роботи спеціалізованих учених рад. Кошти на оплату праці офіційних опонентів та їх відрядження, друкування автореферату може надавати організація, де працює чи до якої прикріплений здобувач».

Оплата будь-яких інших складових атестаційного процесу чинними нормативними документами не передбачена.

Що стосується оплати праці вчених секретарів спеціалізованих рад, які створені при вищих навчальних закладах, то, згідно з діючою практикою, праця вченого секретаря прирівнюється до певної кількості годин навчального навантаження. У науково-дослідних установах можуть бути використані інші загальновідомі механізми матеріального стимулювання цих учасників атестаційного процесу.

("Бюлетень Вищої атестаційної комісії України". — 1998. — с.50).

ПРО ПУБЛІКАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВИХ СТУПЕНІВ ДОКТОРА І КАНДИДАТА НАУК ТА ЇХ АПРОБАЦІЮ (3 постанови президії ВАК України від 10.02.1999 р. №1-02/3)

З метою подальшого поліпшення стану опублікованості результатів дисертаційних досліджень, їх апробації, забезпечення єдності вимог до здобувачів президія ВАК України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1.Звернути увагу спеціалізованих учених рад, що повне опублікування основних наукових результатів дисертаційних робіт, які подаються на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук, є однією з основних передумов для розгляду цих робіт.

2.Зобов'язати спеціалізовані вчені ради приймати до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук у вигляді опублікованої монографії тільки за таких умов:

2.1.Монографія повинна бути опублікована без співавторів.

2.2.Монографія має обов'язково містити результати наукових досліджень автора, опубліковані раніше у фахових наукових виданнях України та інших країн, які відповідають умовам п.3.1 даної постанови.

2.3.Обсяг основного змісту монографії для здобуття наукового ступеня доктора наук у галузі гуманітарних та суспільних наук становить не менше 15 обліково-видавничих аркушів; у галузі природничих та технічних наук — не менше 10 обліково-видавничих аркушів.

2.4.Наявність рецензій не менше двох докторів наук, фахівців за спеціальністю дисертації, про що має бути зазначено у вихідних даних монографії.

2.5.Наявність рекомендації вченої ради наукової установи, організації або вищого навчального закладу про опублікування монографії, про що має бути зазначено в її вихідних даних.

2.6.Тираж не менше 300 примірників.

2.7.Наявність міжнародного реєстраційного номера ISBN.

2.8.Повне дотримання вимог щодо редакційного оформлення монографії згідно з державними стандартами України.

2.9. Наявність монографії у фондах бібліотек України, перелік яких затверджено постановою президії ВАК України від 22 травня 1997 р. №1в/5, на час подання дисертації до захисту.

3. Зобов'язати спеціалізовані вчені ради приймати до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук тільки за таких умов:

3.1. Наявність не менше 20 публікацій за темою дисертації у наукових провідних фахових журналах, а також в інших періодичних наукових фахових виданнях України (їх перелік затверджує ВАК України) та інших країн, причому в галузях природничих і технічних наук за висновком спеціалізованої вченої ради при прийнятті дисертації до захисту до цієї мінімальної кількості замість трьох статей можуть бути долучені три авторських свідоцтва на винахід або три патенти, які безпосередньо стосуються наукових результатів дисертації;

не зараховуються праці, в яких відсутній повний опис наукових результатів, що засвідчує їх достовірність, або в яких повторюються результати, опубліковані раніше в інших наукових працях, що входять до списку основних.

3.2. Наявність (для гуманітарних і суспільних наук) опублікованої без співавторів монографії обсягом не менше 10 обліково-видавничих аркушів, яка містить власні результати наукових досліджень здобувана і відповідає вимогам пп.2.4—2.9 цієї постанови.

4.Зобов'язати спеціалізовані вчені ради приймати до захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук за умови наявності не менше 3 публікацій у наукових фахових журналах, а також в інших періодичних наукових фахових виданнях України (їх перелік затверджує ВАК України) та інших країн, причому в галузях природничих і технічних наук за висновком спеціалізованої вченої ради при прийнятті дисертації до

захисту до цієї мінімальної кількості замість однієї статті може бути долучене одне авторське свідоцтво на винахід або один патент, які безпосередньо стосуються наукових результатів дисертації.

5.Встановити, що апробація матеріалів дисертації на наукових конференціях, конгресах, симпозіумах, семінарах, школах тощо є обов'язковою.

6.Встановити, що обов'язковою вимогою до наукових публікацій здобувачів є наявність в одному випуску (номері) журналу (або іншого друкованого видання) не більше однієї статті здобувана за темою дисертації.

7.Затвердити вимоги до наукових фахових журналів та інших періодичних наукових фахових видань, за умов дотримання яких ці видання можуть бути включені до переліків наукових фахових видань, що затверджує ВАК України:

7.1.Наявність у складі редакційної колегії не менше п'яти докторів наук із відповідної галузі науки, серед яких обов'язково повинні бути штатні працівники наукової установи, організації чи вищого навчального закладу, що видає журнал (періодичне видання).

7.2.Журнал (періодичне видання) підписується до друку виключно за рекомендацією вченої ради наукової установи, організації чи вищого навчального закладу, що його видає, про що зазначається у вихідних даних.

7.3. Тираж не менше 100 примірників.

7.4.Повне дотримання вимог до редакційного оформлення журналу (періодичного видання) згідно з державними стандартами України.

7.5.Наявність журналу (періодичного видання) у фондах бібліотек України, перелік яких затверджено постановою президії ВАК України від 22 травня 1997 р. №16/5.

8.Вимоги п.2.2 до монографій, передбачені цією постановою, не поширюються на монографії, опубліковані до оприлюднення цієї постанови, але захист за такими монографіями не може бути проведений після 1 вересня 1999 р., за винятком дисертацій, повідомлення про захист яких надруковано не пізніше як у четвертому номері "Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України" за 1999 р.

9.Зобов'язати спеціалізовані вчені ради з 1 вересня 1999 р. не проводити захисти дисертацій, якщо не дотримані вимоги цієї постанови, за винятком дисертацій, повідомлення про захист яких надруковано не пізніше яку восьмому номері журналу "Науковий світ" або в четвертому номері "Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України" за 1999 р.

10. Вважати постанову президії ВАК України від 17 квітня 1997 р. №1/4 такою, що втрачає чинність з 1 вересня 1999 р.

ПРО ПУБЛІКАЦІЇ ОСНОВНОГО ЗМІСТУ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ (З постанови президії ВАК України від 09.02.2000 р. №1 -02/2)

Останнім часом до ВАК України надходять дисертації, в яких здобувані наукових ступенів по кілька разів друкують одні й ті ж матеріали наукових досліджень у різних наукових фахових виданнях і вносять їх до списку в дисертацію та автореферат для забезпечення мінімальної кількості публікацій основного змісту дисертацій. У зв'язку з цим президія Вищої атестаційної комісії України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1.Вважати неприпустимим внесення до списку наукових праць, в яких висвітлюється основний зміст дисертації, двох чи більше фактично тотожних за науковим змістом статей, опублікованих у фахових виданнях.

2. Покласти персональну відповідальність за виконання п.1 даної постанови на офіційних опонентів та голів спеціалізованих учених рад.

3. Встановити, що в разі, коли вказане в п.1 порушення оцінюється ВАКУ країни як невиконання вимог щодо мінімальної кількості публікацій у наукових фахових виданнях, президія ВАК скасовує рішення спеціалізованих учених рад про присудження наукового ступеня.

ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ ВИМОГ ДО ЗДОБУВАЧІВ

(З постанови президії ВАК України від 14.04.1999 р. №1-02/5)

З метою забезпечення єдності вимог до здобувачів наукових ступенів та відповідно до пп.11,13 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.1997 р. №644, президія ВАК України постановляє:

1. Пункт 3 постанови президії ВАК України від 26.03.1998 р. №6-02/3 вважати таким, що втратив чинність.*

2. Зобов'язати спеціалізовані вчені ради не приймати до захисту та не проводити захисти дисертацій, які не відповідають вимогам абзацу 2 п.11 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань".**

3. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на голів спеціалізованих учених рад.

4. Постанова набуває чинності з моменту її опублікування.

* Наводимо скасоване положення:

"3. Встановити, що проведення захистів кандидатських дисертацій у галузі медичних наук за двома спеціальностями або виконання дисертаційних досліджень під керівництвом двох фахівців можливе виключно за таких умов:

- відповідність змісту роботи двом науковим спеціальностям (зокрема з клінічної та теоретичної медицини тощо) згідно з їх паспортами;

- зазначення першою (основною) тієї наукової спеціальності, яка відповідає професійному фахові здобувана;

- проведення захисту такої дисертації у спеціалізованих учених радах відповідного профілю (за першою зазначеною спеціальністю)".

** Наводимо другий абзац п. 11 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань":

"Теми дисертацій мають бути пов'язані, як правило, з напрямками основних науково-дослідних робіт наукових установ і організацій та затверджені вченими (науково-технічними) радами для кожного здобувача персонально з одночасним призначенням наукового консультанта (докторська дисертація) чи наукового керівника (кандидатська дисертація)".

(У чинному нині «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» наведені вище вимоги загалом відбиті в абзаці третьому п.11 згаданого вище документа. - Ред.).

ПРО ПОСИЛЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

(із постанови президії ВАК України від 12.04.2000 р. № 1-02/4)

З метою посилення відповідальності експертів за дотримання вимог нормативно-правових документів, що встановлюють порядок проведення атестації наукових кадрів, президія ВАК України порстановила:

1. Головам спеціалізованих учених рад вжити заходів щодо підвищення рівня попередньої експертизи дисертацій, забезпечити комплектування комісій з попереднього розгляду дисертацій найбільш кваліфікованими фахівцями за спеціальністю.

2. Встановити, що члени комісій з попереднього розгляду дисертацій несуть персональну відповідальність за якість проведеної експертизи на рівні з головою та вченим секретарем спеціалізованої вченої ради.

У разі виявлення фактів порушень встановлених вимог щодо проведення експертизи члени комісії з попереднього розгляду дисертації рішенням президії ВАК України виводяться зі складу спеціалізованої вченої ради.

3.(Вимоги цього пункту постанови нині не застосовуються, оскільки провідні установи, про відповідальність яких йдеться у разі скасування ВАК України рішення спеціалізованої вченої ради, тепер не беруть участі в атестаційному процесі).

4.Встановити, що офіційні опоненти та наукові керівники (консультанти), які дали позитивні відгуки на дисертації, щодо яких президія ВАК прийняла постанову про скасування рішення спеціалізованої вченої ради, позбавляються права участі в атестації наукових кадрів терміном не менш як на три роки.

ПРО ПЕРЕАТЕСТАЦІЮ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ МАЮТЬ НАУКОВІ СТУПЕНІ, ПРИСУДЖЕНІ ЇМ В ІНШИХ КРАЇНАХ (із постанови президії ВАК України від 20.09.2000р. № 1-01/7)

Для забезпечення єдності вимог до рівня кваліфікації громадян України при присудженні їм наукового ступеня в Україні і при переатестації громадян України, яким присуджено наукові ступені в інших країнах, президія ВАК України постановляє:

Встановити, що передумовою прийняття до розгляду документів, котрі подаються до ВАК України з питань переатестації вченого, якому присуджено науковий ступінь в іншій країні, є їх відповідність вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань» та нормативно-правовим актам ВАК України, чинним на час захисту дисертації за кордоном.

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПЕРЕЛІКУ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ, ЗА ЯКИМИ МОЖУТЬ БУТИ ПРИСУДЖЕНІ НАУКОВІ СТУПЕНІ В ГАЛУЗІ МЕДИЧНИХ НАУК ТА В ГАЛУЗІ ВЕТЕРИНАРНИХ НАУК ЗДОБУВАЧАМ, ЯКІ МАЮТЬ ПОВНУ ВИЩУ БІОЛОПЧНУ ОСВІТУ

(З наказу ВАК України №306 від 23.05.2001 р.)

1. Затвердити перелік спеціальностей, за якими можуть бути присуджені наукові ступені в галузі медичних наук здобувачам, які мають повну вищу біологічну освіту та склали додатковий кандидатський іспит зі спеціальності 14.03.04 — патологічна фізіологія, а при захисті дисертацій за спеціальністю 14.03.04 — патологічна фізіологія склали додатковий кандидатський іспит зі спеціальності 14.03.02 — патологічна анатомія:

03.00.06 — вірусологія; 03.00.07 — мікробіологія; 03.00.15 — генетика; 14.01.32 — медична біохімія; 14.03.01 — нормальна анатомія;
14.03.3— нормальна фізіологія;
14.03.4— патологічна фізіологія;
14.03.5— фармакологія;
14.03.6— токсикологія;
14.03.8— імунологія та алергологія;
14.03.9— гістологія, цитологія, ембріологія.

2. Затвердити перелік спеціальностей, за якими можуть бути присуджені наукові ступені в галузі ветеринарних наук здобувачам, які мають повну вищу біологічну освіту та склали додатковий кандидатський іспит зі спеціальності 16.00.02 — патологія, онкологія і морфологія тварин:

03.00.04 — біохімія;
03.00.13 — фізіологія людини і тварин.

ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АТЕСТАЦІЙНИХ ВИСНОВКІВ ЕКСПЕРТНИХ РАД (із постанови президії ВАК України від 13.11.2002 р. №1-01/10)

З метою забезпечення єдиних вимог до здобувачів наукових ступенів, забезпечення об'єктивності підготовлених експертними радами проектів атестаційних висновків щодо відповідності дисертаційних робіт вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», а рівня підготовки здобувачів науковому ступеню кандидата або доктора наук президія Вищої атестаційної комісії України

постановила:

Вважати обов'язковим запрошення на засідання експертних рад тих здобувачів наукових ступенів, які за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) не є науковими або науково-педагогічними працівниками.

ПРО ОБМЕЖЕННЯ КІЛЬКОСТІ ДИСЕРТАЦІЙ, ЩО ОПОНУЮТЬСЯ ОДНІЄЮ ОСОБОЮ

(із постанови президії ВАК України від 09.03.2006 р.; № 4-05/3)

Встановити, що при призначенні офіційних опонентів для захисту дисертацій спеціалізовані вчені ради мають виходити з того, що кількість опонувань ученим не повинна перевищувати чотирьох разів на рік.

НОРМИ оплати праці офіційних опонентів

Додаток до наказу ВАК України і Міністерства праці та соціальної політики України від 05.02.2008 р. № 75/20

Розміри оплати праці за підготовку відгуку (у гривнях)							
на докторську дисертацію				на кандидатську дисертацію			
3 01.01.2006	3 01.04.2008	3 01.10.2008	3 01.12.2008	01.01.2008	3 01.04.2008	3 01.10.2008	3 01.12.2008

1. Ставки погодинної оплати праці офіційного опонента за участь у захисті дисертації (у гривнях):

доктора наук: з 01.01.2008 - 43,95; з 01.04.2008 - 44,79; з 01.10.2008 - 46,49; з 01.12.2008 - 51,60 кандидата наук: з 01.01.2008-35,10; з 01.04.2008-35,77; з 01.10.2008-37,13; з 01.12.2008-41,21.

2. Норми оплачуваного часу участі офіційного опонента у захисті докторської та кандидатської дисертацій становлять відповідно 2 години та 1 годину.

ПЕРЕЛІК СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ, ЗА ЯКИМИ ПРОВОДИТЬСЯ ЗАХИСТ ДИСЕРТАЦІЙ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВИХ СТУПЕНІВ КАНДИДАТА Й ДОКТОРА НАУК, ПРИСУДЖЕННЯ НАУКОВИХ СТУПЕНІВ І ПРИСВОЄННЯ ВЧЕНИХ ЗВАНЬ У ГАЛУЗІ «КУЛЬТУРОЛОГІЯ»

Шифр	Галузь науки, група спеціальностей, спеціальність	Галузь науки, з якої присуджується науковий ступінь
26.00.01	Теорія й історія культури	культурологія, філософія, мистецтвознавство
26.00.02	Світова культура та міжнародні культурні зв'язки	культурологія
26.00.03	Етнокультурологія та культурна антропологія	культурологія
26.00.04	Українська культура	культурологія
26.00.05	Музеєзнавство. Пам'яткознавство	культурологія, мистецтвознавство, історичні
26.00.06	Прикладна культурологія. Культурні практики	культурологія

«Бюлетень ВАК України» № 2-2007.

ЗМІНИ, ЩО ВНОСЯТЬСЯ ДО ПЕРЕЛІКУ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ, ЗА ЯКИМИ ПРОВОДИТЬСЯ ЗАХИСТ ДИСЕРТАЦІЙ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВИХ СТУПЕНІВ КАНДИДАТА НАУК І ДОКТОРА НАУК, ПРИСУДЖЕННЯ

Шифр	Галузь науки, група спеціальностей, спеціальність	Галузь науки, з якої присуджується науковий ступінь
27	СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ	
27.00.01	Теорія й історія соціальних комунікацій	Соціальні комунікації
27.00.02	Документознавство. Архівознавство	Соціальні комунікації Історичні науки
27.00.03	Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство	Соціальні комунікації Історичні науки
27.00.04	Журналістика та засоби масової інформації	Соціальні комунікації
27.00.05	Видавнича справа	Соціальні комунікації
27.00.06	Прикладні соціально-комунікаційні технології	Соціальні комунікації
27.00.07	Соціальна інформатика	Соціальні комунікації

«Бюлетень ВАК України» № 2-2007.

НАУКОВИХ СТУПЕНІВ І ПРИСВОЄННЯ ВЧЕНИХ ЗВАНЬ У ГАЛУЗІ «СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ»

Форма 23

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ
ДЖЕРЕЛ, ЯКИЙ НАВОДЯТЬ У ДИСЕРТАЦІЇ, І СПИСКУ ОПУБЛІКОВАНИХ
РОБІТ, ЯКИЙ НАВОДЯТЬ В АВТОРЕФЕРАТІ**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	<p>1. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий ; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. — Львів : Свічадо, 2006. — 307 с. — (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV—V ст. ; № 14).</p> <p>2. Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д. Г. — К.: Ін-т математики, 2006. — 111 с. — (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України ; т. 59).</p> <p>3. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Наталія Дмитрівна Матюх. — К. : Асамблея діл. кіл : Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. — 311 с. — (Ювеліри України ; т. 1).</p> <p>4. Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. — Львів : Кальварія, 2005. — 196, [1] с. — (Першотвір).</p>
Два автори	<p>1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397, [1] с. — (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична"; вип. 1).</p> <p>2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. — К. : Прецедент, 2006. — 93 с. — (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ; вип. 11).</p> <p>3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. — Львів : Растр-7, 2007. — 375 с.</p>
Три автори	<p>1. Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. — Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. — XI, III, 265 с.</p>
Чотири автори	<p>1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастое І. В., Нечипорук А. А.]. — К. : НДІ "Укراгропромпродуктивність", 2006. — 106 с. — (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи).</p> <p>2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздев, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. — К. : Вища освіта, 2006. — 478, [1] с. — (ПТО: Професійно-технічна освіта).</p>
П'ять і більше авторів	<p>1. Психология менеджмента / [Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина И. М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. — [3-е изд.]. — Х. : Гуманитар, центр, 2007. — 510 с.</p>

	2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та Ін.]. — К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. — 115 с. — (Серія "Формування здорового способу життя молоді" : у 14 кн., кн. 13).
Без автора	1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. Тексту В. Клос]. — К. : Грані-Т, 2007. — 119с — (Грані світу). 2. Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упорядкує.,ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. — К.: Грамота, 2007. — 638, [1] с. 3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця ХІХ — початку ХХ століття : [антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. — К.: Грані-Т, 2007. — 190, [1] с. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : [зб.наук.праць / наук, ред. Каліущенко В. та ін.]. — Чернівці: Рута, 2007. — 310 с.
Багатотомний документ	1. Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / [упоряд.Л. М. Яременко та ін.]. — К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007—.— (Джерела з історії науки в Україні). Ч. 2 : Додатки — 2007. — 573, [1] с. 2. Межгосударственные стандарты : каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В.,Рубцова Е. Ю. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ "Леонорм-Стандарт", 2005—.— (Серія "Нормативная база предприятия").Т. 1.—2005.— 277 с. 3. Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни... : (Дочь врага народа) : трилогия / А. Дарова. — Одесса : Астропринт, 2006— .— (Сочинения : в 8 кн. / А. Дарова ; кн. 4). 4. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : Особенная часть : в 6 т. /Н. П. Кучерявенко— Х.: Право,2002.—Т. 4: Косвенные налоги. — 2007. — 534 с. 5. Реабілітовані історією. Житомирська область : [у 7 т.]. — Житомир :Полісся, 2006.— (Науково-документальна серія книг "Реабілітовані історією": у 27 т. / голов, редкол.: Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн. 1 / [обл.редкол.: Синявська І. М. (голова) та ін.]. — 2006. — 721, [2] с. 6. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. 4.1 /В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. — К. : НТУУ "КПІ", 2006.— 125 с.
Матеріали конференцій, з'їздів	1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників ["Молодь України і аграрна реформа"], (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. — 167 с. 2. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік, міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. — К. : ІСОА, 2002. — 147 с. 3. Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. — К.: Асоц. укр. банків, 2000. — 117с — (Спецвип.: 10 років АУБ). 4. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6—9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. Ред. В. Т. Трощенко. — К. :НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. — С. 559—956, ХІІІ, [2] с — (Ресурс 2000). 5. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук, праць / наук. ред. В. І. Моссаковський. — Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. — 215 с.

	6. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук, праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ податк. адмін. України [та ін.]. — К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. — 452 с
Препри нти	1. Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. — Х. ННЦ ХФТИ, 2006. — 19 с. — (Препринт / НАН Украины, Нац. науч. центр "Харьк. физ.-техн. ин-т"; ХФТИ 2006-4).
	2. Панасюк М. 1. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / Панасюк М. 1., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. — Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. — 7, [1] с. — (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).
Депонов ані наукові праці	1. Социологическое исследование малых групп населения /В.И. Иванов [и др.] ; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. - М., 2002. - 110 с. - Дел. в ВИНТИ 13.06.02, № 145432. 2. Разумовский В. А. Управление маркетинговыми исследованиями в регионе / В. А. Разумовский, Д. А. Андреев. - М., 2002. - 210 с. - Деп. В ИНИОН Рос. акад. наук 15.02.02, № 139876.
Словник и	1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. — Х. : Халімон, 2006. — 175, [1]с. 2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ, термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. — К. : Європ. ун-т, 2007. — 57 с. 3. Українсько-німецький тематичний словник [уклад. Н. Яцко та ін.]. — К. : Карпенко, 2007. — 219 с. 4. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. — 2-ге вид., оновл. — К. : К.І.С., 2006. — 138 с.
Атласи	1. Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт, дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук, редкол.: С. С. Куруленко та ін.]; Рада по вивч. продукт, сил України НАН України [та ін.]. — /[наук, редкол.: С. С. Куруленко та ін.]. — К. : Варта, 2006. — 217, [1] с. 2. Анатомія пам'яті : атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті : посіб. для студ. Та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. — 2-ге вид., розшир, та доповн. — Дніпропетровськ : Пороги, 2005. — 218 с. 3. Куерда Х. Атлас ботаніки / Хосе Куерда ; [пер. з ісп. В. Й. Шовкун]. — Х. : Ранок, 2005. — 96 с.
Законода вчі та нормати вні докумен ти	1. Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2006. — 207 с. — (Бібліотека офіційних видань). 2. Медична статистика статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов, ред. В. М. Заболотько. — К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. — 459 с. — (Нормативні директивні правові документи). 3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій : СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007. — Офіц. вид. — К. : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007. — VI, 74

	с. — (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).
Стандарти	<p>1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. — [Чинний від 2006-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2006. — IV, 231 с. — (Національний стандарт України).</p> <p>2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 — ДСТУ ISO 6107-9:2004. — [Чинний від 2005-04-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2006. — 181 с. — (Національні стандарти України).</p> <p>3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. — [Чинний від 2007-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2007. — IV, 18 с. — (Національний стандарт України).</p>
Каталоги	<p>1. Межгосударственные стандарты : каталог : в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ "Леонорм-стандарт", 2006— (Серия "Нормативная база предприятия"). Т. 5. — 2007. — 264 с. Т. 6. — 2007. — 277 с.</p> <p>2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. — Львів : Новий час, 2003. — 160 с.</p>
	<p>3. Університетська книга : осінь, 2003 : [каталог]. — [Суми : Унів кн 2003] — 11 с.</p> <p>4. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Горницкая И. П., Ткачук Л. П. — Донецк : Лебедь, 2005. — 228 с.</p>
Бібліографічні показники	<p>1. Куц О. С. Бібліографічний показчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. — Львів : Укр. технології, 2007. — 74 с.</p> <p>2. Систематизований показчик матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997—2005 роки / [уклад. Кириць Б. О., Потлань О. С.]. — Львів : Львів, держ. ун-т внутр. справ, 2006. — 11 с. — (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).</p>
Дисертації	1. Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. - К., 2005. - 276 с.
Автореферати дисертацій	<p>1. Новосад І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 „Технологія машинобудування" / І. Я. Новосад. — Тернопіль, 2007. — 20, [1] с.</p> <p>2. Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 „Автоматиз. системи упр. та прогрес, інформ. технології" / Нгуен Ші Данг. — К., 2007. — 20 с.</p>
Авторські свідоцтва	1. А. с. 1007970 СССР, МКИ- ⁵ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). - № 3360585/25-08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.

Патенти	1. Пат. 2187888 Российская Федерация, МПК' Н 04 В 1/38, Н 04 З 13/00. Приемопередающее устройство / Чугаева В. И.; заявитель и патентообладатель Воронеж, науч.-исслед. ин-т связи. - № 2000131736/09 ; заявл. 18.12.00 ; опубл. 20.08.02, Бюл. № 23 (II ч.).
Частина книги, періодичного, продовжаного видання	<p>1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 6. — С. 15—18, 35—38.</p> <p>2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Тетяна Гранчак, Валерій Горовий // Бібліотечний вісник. — 2006. — № 6. — С. 14—17.</p> <p>3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов — основа интеллектуализации компьютерных технологий / Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский // Системні дослідження та інформаційні технологи. — 2007. — № 1. — С. 39—61.</p> <p>4. Ма Шуїн. Проблеми психологічної підготовки в системі фізкультурної освіти / Ма Шуїн // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 5. — С. 12—14.</p> <p>5. Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсеєнко, Г. І. Баторшина [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. — 2007. — № 1. — С. 25—29.</p> <p>6. Валова І. Нові принципи угоди Базель II / І. Валова ; пер. з англ. Н. М. Середи // Банки та банківські системи. — 2007. — Т. 2, № 2. — С. 13—20.</p> <p>7. Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нариси з новітнього укр., письменства) : статті / Микола Зеров. — Дрогобич, 2007. — С. 245—291.</p>
	<p>8. Третьяк В. В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки / В. В. Третьяк, С. А. Стадник, Н. В. Калайтан // Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности : междунар. науч.-техн. конф., 3-5 окт. 2007 г. : тезисы докл. — Х., 2007. — С. 33.</p> <p>9. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України : (кінець ХІХ—початок ХХ ст. / Д. М. Чорний. — Х., 2007. — Розд. 3. — С. 137—202.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс]] : навч. посіб. для студ. мед. вузів III—IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. — 80 Min / 700 MB. — Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. — (Бібліотека студента-медика) — 1 електрон, опт. диск (CD-ROM); 12 см. — Систем, вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP; MS Word 97-2000.— Назва з контейнера.</p> <p>2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. — К. : CD-вид-во "Інфодиск", 2004. — 1 електрон, опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. — (Всеукр. перепис населення, 2001). — Систем, вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM</p>

Windows 98/2000/NT/XP. — Назва з титул, екрану.

3. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. „Крим-2003“) [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник — 2003. — № 4. — О 43. — Режим доступу до журн. :

<http://www.nbuu.gov.ua/articles/2003/03k.linko.htm>.

Примітки:

1. Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

2. Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. їх наводять у будь-якому описі.

Проміжки між знаками та елементами опису є обов'язковими і використовуються для розрізнення знаків граматичної і приписаної пунктуації.

3. У списку опублікованих праць здобувана, який наводять в авторефераті, необхідно вказати прізвища та ініціали всіх його співавторів незалежно від виду публікації.

Довідкове видання **Довідник офіційного опонента**

Упорядник Цеков Юрій Іванович Редактор *Л.І. Мірошниченко*. Художнє оформлення *П.Х.Ткаченка*. Коректор *Б.І. Самосад*. Комп'ютерний дизайн і верстка *С.Ф. Савченка* Технічний редактор *Г.І. Мальований*. Комп'ютерний набір ЯН. *Зозулинської*

Підписано до друку 06.03.2008 р. Формат 60 x 84/16. Гарнітура Arial. Папір офсетний.

Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 3,96. Обл.-вид. арк. 3,81. Ціна договірна. Зам. № **3У**
Виготовлено з фотоформ ВПЦ "Літопис ХХ". 03151, м.Київ, Повітрофлотський просп.,

51.